

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

Esas Sayısı : 2025/133

Karar Sayısı : 2025/159

Karar Tarihi : 22/7/2025

İPTAL DAVASINI AÇAN: Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri Murat EMİR, Gökhan GÜNAYDIN, Ali Mahir BAŞARIR ile birlikte 133 milletvekili

İPTAL DAVASININ KONUSU: 21/5/2025 tarihli ve 1450 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kurulu üyeliği seçimlerine dair Türkiye Büyük Millet Meclisi kararının Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 9., 10., 95., 138., 139., 140. ve 159. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline ve yürürlüğünün durdurulmasına karar verilmesi talebidir.

I. İPTALİ İSTENEN TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ (TBMM) KARARI

TBMM'nin iptali talep edilen kararı şöyledir:

“HÂKİMLER VE SAVCILAR KURULU ÜYELİKLERİNE YAPILAN SEÇİME DAİR KARAR

Karar No. 1450

Karar Tarihi: 21.05.2025

Anayasa'nın 159'uncu maddesi ile Hâkimler ve Savcılar Kurulu Kanunu'nun 18 ila 20'nci maddeleri uyarınca Genel Kurulun 20/5/2025 tarihli 89'uncu Birleşiminde yapılan seçim sonucunda aşağıda adı ve soyadı yazılı adaylar Hâkimler ve Savcılar Kurulu üyeliklerine seçilmişlerdir.

HÂKİMLER VE SAVCILAR KURULU ÜYELİKLERİNE SEÇİLENLER

Adı ve Soyadı

Fuzuli AYDOĞDU

Yargıtay Üyesi

Hakan YÜKSEL

Yargıtay Üyesi

Seyfi HAN

Yargıtay Üyesi

Cengiz AYDEMİR

Danıştay Üyesi

Alişan TİRYAKİ

Avukat

II. İLK İNCELEME

1. Anayasa Mahkemesi İktüzüğü hükümleri uyarınca yapılan ilk inceleme toplantısında, dava dilekçeleri ve ekleri, Raportör Hilal YAZICI tarafından hazırlanan ilk inceleme raporu, dava konusu TBMM kararı ile dayarılan Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğér yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşüldü:

2. Anayasa'nın 148. maddesinin birinci fıkrasına göre Anayasa Mahkemesi kanunların, Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin (CBK) ve TBMM İktüzüğü'nün Anayasa'ya şekil ve esas bakımlarından uygunluğunu denetler. Anayasa'nın 85. maddesinde de *"Yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına veya milletvekilliğinin düşmesine 84 üncü maddenin birinci, üçüncü veya dördüncü fıkralarına göre karar verilmiş olması hallerinde. Meclis Genel Kurulu kararının alındığı tarihten başlayarak yedi gün içerisinde ilgili milletvekili veya bir diğér milletvekili, kararın, Anayasaya, kanuna veya İktüzüğe aykırılığı iddiasıyla iptali için Anayasa Mahkemesine başvurabilir. Anayasa Mahkemesi, iptal istemini onbeş gün içerisinde kesin karara bağlar."* denilmek suretiyle denetime tabi TBMM kararları gösterilmiştir.

3. Anayasa'nın anılan maddesinde yer verilen yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına veya milletvekilliğinin düşmesine ilişkin TBMM kararları ile Anayasa'nın 148. maddesinde belirtilen TBMM İktüzüğü'nün hukuki nitelikleri bakımından birer parlamento kararı oldukları hususunda tereddüt bulunmamaktadır. Anayasa'da belirtilen bu kararlar dışında kalan parlamento kararları Anayasa'ya uygunluk denetimine tabi tutulamamaktadır.

4. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesinin birçok kararında belirtildiğı üzere iptali talep edilen bir normun anayasal denetime tabi tutulabilecek nitelikte olup olmadığı belirlenirken sadece o normun nasıl nitelendirildiğine veya adlandırıldığına ya da bu işlemin nasıl bir yöntem izlenerek yapıldığına bakılması yeterli olmayıp normun çıkarılma yöntemi ile adı ne olursa olsun hukuksal niteliğı, etkisi ve doğurduğu sonuçların da gözetilmesi gerekmektedir. Yapılacak değerlendirme sonucunda iptali istenen normun Anayasa'nın 148. maddesi uyarınca Anayasa Mahkemesinin denetim alanına giren kanun, CBK veya TBMM İktüzüğü ile aynı değér ve etkide bir işlem olduğu kamsına varılması hâlinde bu işlem Anayasa Mahkemesince denetlenebilecektir. Aksi durumun kabulü hâlinde hukuksal nitelikleri, etkileri ve meydana getirdikleri sonuçlar bakımından Anayasa'ya uygunluk denetimine tabi tutulan kanun, CBK ve TBMM İktüzüğü ile eş değerde bulunan ve bu nedenle de belirtilen işlemlere özgü yöntem ve isimlerle tesis edilip hukuki varlık kazanması gereken bazı normların, farklı yöntem ve isimlerle hukuk sistemine dâhil edilerek Anayasa'ya uygunluk denetiminin kapsamı dışına çıkarılması mümkün hâle gelir (AYM, E.2023/113, K.2023/127, 26/7/2023, § 4; E.2007/51, K.2007/56, 15/5/2007; E.2007/62, K.2007/66, 5/7/2007).

5. Bu itibarla adı yeni bir İktüzük düzenlemesi veya değışikliğı olmadığı ve İktüzük yapılması ve değıştirilmesindeki yöntem uygulanmadığı hâlde değér ve etkisi bakımından birer İktüzük kuralı niteliğinde olan TBMM kararları anayasallık denetimine tâbi tutulabilir. Değér ve etkileri bakımından aralarında fark bulunmayan yasama tasarruflarının aynı yargısal

denetime tâbi tutulmaları hukuk devleti olmanın da gereğidir (AYM, E.2023/113, K.2023/127, 26/7/2023, § 5; E.2007/45, K.2007/54, 1/5/2007).

6. Bu bağlamda anayasallık denetimi kapsamında olan İktisatî'nin parlamento kararı niteliğinde bir işlem olduğu gözetildiğinde eylemli İktisatî değişikliği iddiasına konu işlemin de bir TBMM kararı olması gerektiğinin altı çizilmelidir. Bu niteliği taşımayan işlemlerin eylemli İktisatî değişikliği iddiası kapsamında anayasallık denetimine tabi tutulması mümkün değildir (AYM, E.2015/71, K.2015/79, 3/9/2015, §§ 4, 5).

7. Bir TBMM kararının eylemli İktisatî değişikliği iddiası kapsamında incelenebilmesi için soyut bir norm, diğer bir ifadeyle belirli bir olayla sınırlı olmayan, sürekli uygulanacak bir kural öngörmesi gerekmektedir. Dolayısıyla belirli bir olaya ilişkin olarak alınan ve TBMM'nin çalışma usul ve esaslarına ilişkin olan parlamento kararlarının da eylemli İktisatî değişikliği kapsamında denetlenmesi mümkündür. Nitekim Anayasa Mahkemesi kararlarında bu husus *"İktisatî'nin bir kuralının değiştirilmesi ya da İktisatî'ye yeni bir kural konulması niteliğinde olan TBMM Genel Kurulu kararları ise, yeni bir İktisatî kuralı sayılır. Bu tür kararların belirli bir olaya ilişkin olarak alındığı, süreklilik kazanan bir İktisatî kuralı olmadığı, bu nedenle, İktisatî düzenlemesi niteliğinde görülemeyeceği ileri sürülemez."* (AYM, E.1999/37, K.1999/49, 28/12/1999); *"Dava konusu karardaki husus, bir önceki yasama döneminde iki defa iki ayrı karara konu olmuş bir uygulamanın tekrarı niteliğindedir.../...Bu itibarla söz konusu uygulamanın dayanağı olan dava konusu kararın bir kere uygulanmakla tükenen İktisatî niteliğinde bir düzenleme olarak anlaşılması gerekir."* (AYM, E.2023/113, K.2023/127, 26/7/2023, §§ 20, 21) şeklinde değerlendirilmiştir.

8. Bu bağlamda değer ve etkisi bakımından birer İktisatî kuralı niteliğinde olan TBMM kararlarından ne anlaşılması gerektiğinin üzerinde de durulması gerekir. Nitekim İktisatî değişikliği veya düzenlemesi niteliği taşıdığı gerekçesiyle Anayasa Mahkemesince anayasallık denetimine tabi tutulabilecek TBMM kararlarının içeriği de Anayasa Mahkemesinin bu hususta görevli olup olmadığının belirlenmesi bakımından önem taşımaktadır.

9. Anayasa'nın 95. maddesinin birinci fıkrasında belirtildiği üzere TBMM, çalışmalarını kendi yaptığı İktisatî hükümlerine göre yürütür. Dolayısıyla İktisatî değişikliği meydana getirdiği veya bir İktisatî kuralı ihdas ettiği gerekçesiyle anayasallık denetimine tabi tutulabilecek TBMM kararlarının TBMM'nin çalışmalarının yürütülmesine ilişkin olması gerekmektedir.

10. Anayasa Mahkemesi ilk kez 1968 yılında vermiş olduğu kararında İktisatî ile aynı etki ve değerde olan parlamento kararlarıyla ilgili olarak anayasallık denetimi yapma hususunda kendisini yetkili görmüştür. Anayasa Mahkemesi anılan kararında Millet Meclisi Başkanlık Divanının kuruluşuna dair Millet Meclisince alınan kararın bir İktisatî düzenlemesi niteliğinde olduğu iddiasıyla açılan davayı incelemiş ve *"...Kararın, dayanaklık ettiği uygulama ile İktisatî'nin Başkanlık Divanına ilişkin hükümlerini değiştirdiğinde şüphe yoktur ve şu durum dahi ona İktisatî hükmü niteliğini kazandırmaya yeterlidir. Kaldı ki, aksine bir görüşün çeşitli İktisatî konularının tek tek kararlarla hükme bağlanması ve böylece Anayasa denetiminden kaçınılması yolunda bir eğilimi teşvik etmesi her zaman için ihtimal içindedir. Anayasa'da bu nitelikte bir gediğin bulunabileceğini düşünmek ise, Anayasa koyucunun ereğine aykırı bir tutum olur."* şeklindeki değerlendirmeye söz konusu Meclis kararının

içerik itibarıyla 1961 Anayasası'nın 85. maddesi gereğince İktüzük'le düzenlenmesi gereken bir konuya ilişkin olduğunu tespit etmek suretiyle davada görevli ve yetkili olduğunu belirterek işin esasını incelemiştir (AYM, E.1967/6, K.1968/9, 27/2/1968). Bu itibarla TBMM kararlarının anayasallık denetimine tabi olup olmadığının belirlenmesinde dava konusu kararın içeriğinin Meclisin çalışmalarına ilişkin olup olmadığına belirleyici olduğu anlaşılmaktadır.

11. Benzer yönde 1970 tarihinde vermiş olduğu bir kararında da Anayasa Mahkemesi, "Dava konusu karar, belirli bir olaya ilişkin olarak alınmış bulunmakla birlikte, Meclis Soruşturması konusuna giren bir sorunu çözen niteliktedir ve bu niteliği ile de kararın ileride benzeri olaylarda uygulama yeri bulacağı ortadadır. Sorun T.B.M.M. Soruşturma Hazırlık Komisyonunun çalışmaları sırasında adliye mahkemesinde soruşturma konusu ile ilgili bir davanın bulunduğu anlaşılırsa ne yolda davranılacağıdır. İktüzükte sorunu çözecek açık bir hüküm yoktur. T.B.M.M. Birleşik Toplantısında alınan dava konusu kararla sorun çözülmüş ve böyle durumlarda Soruşturma Hazırlık Komisyonu çalışmalarının, mahkeme kararının kesinleşmesini de içine alacak bir süreye kadar durdurulması kuralı kabul edilmiştir./ ...Meclis Soruşturması, Türkiye Büyük Millet Meclisi çalışmalarından birini oluşturur ve bu çalışmaya ilişkin durumların çözüm yeri de İktüzüktür. Dava konusu kararın, az önce belirtilen kapsamı ile, yeri yalnızca İktüzükte olması gerekli bir konuyu düzenlediğinde kuşku yoktur..." şeklindeki gerekçelere yer vermek suretiyle Meclis Soruşturması Hazırlık Komisyonunun çalışmaları sırasında adliye mahkemesinde soruşturma konusuyla ilgili bir davanın bulunması hâlinde takip edilecek yöntemle ilgili olarak alınan Meclis kararını, içeriğinin Meclisin çalışmalarına ilişkin olması nedeniyle eylemli İktüzük değişikliği niteliğinde görerek anayasallık denetimine tabi tutmuştur (AYM, E.1970/25, K.1970/32, 18/6/1970).

12. Anayasa Mahkemesi, anayasallık denetimine kapalı olan TBMM kararlarının İktüzük değişikliği veya düzenlemesi kapsamında görülerek hangi durumlarda denetlenebileceğiyle ilgili olarak verdiği diğer kararlarında da "...Meclislerin İktüzük değişikliği niteliğinde aldığı Kararlarla, Anayasa Mahkemesinin denetimi dışında tutulan bir yasama işleminin oluşturulmasında kimi İktüzük kurallarına uyulmamış olmasını ya da aykırı uygulamalar yapılmış bulunduğunu birbirinden ayrı konular olarak görmek gerekir. Millet Meclisi, Anayasa'nın 69. maddesinde belirtilen yetkiyi kullanmış ve bu konuda bir karar almıştır. Bu kararın oluşturulmasındaki Anayasa'ya, ya da İktüzüğe ters düşüğü öne sürülen davranışların Anayasa'ya uygunluk denetiminden geçirilebilmesi, ancak bu kararın denetiminin Anayasa Mahkemesinin görev ve yetkisi içinde olması koşulu ile gerçekleştirilebilir. Eğer Anayasa, bu kararı Anayasa'ya uygunluk denetimine bağlı tutmamışsa, oluşması sırasındaki Anayasa ve İktüzük kurallarına uyulup uyulmadığının da denetlenmesine olanak yoktur. Bundan başka, İktüzük kurallarının Anayasa Mahkemesinin denetimine bağlı olması da, Anayasa Mahkemesine, denetimi dışında tutulan bir yasama tasarrufuna karşı açılan davada, İktüzük hükümlerinin uygulanma biçimlerini inceleme yetkisi vermez..." demek suretiyle 1968 ve 1970 yıllarında verilen anılan kararlardaki yaklaşımı devam ettirmiştir (AYM, E.1977/61, K.1977/47, 21/4/1977; benzer yöndeki karar için bkz. E.1970/44, K.1970/42, 17/11/1970).

13. Anayasa Mahkemesi, 1982 Anayasası döneminde de -1961 Anayasası dönemindeki söz konusu kararlarla uyumlu olarak ve ilkece- Meclis kararlarının alınma süreçlerindeki şekle aykırılık iddialarına ilişkin bir değerlendirme yapmamış ve TBMM'nin

çalışma usul ve esaslarına ilişkin parlamento kararlarının bizatihi kendisine ve içeriğine ilişkin iddiaları değerlendirmeye devam etmiş bulunmaktadır. Nitekim TBMM Birleşik Toplantı İktüzüğü'nün 15. maddesinin uygulanmasına ilişkin olan ve Meclis çalışmalarıyla ilgili yeni bir yöntem ve esas getirmeyip yürürlükteki bir kurala dayanılarak alınan meclis soruşturması açılması hakkındaki TBMM kararının incelendiği davada Anayasa Mahkemesi *"TBMM kararlarının İktüzük düzenlemesi niteliğinde sayılabilmesi için kararın 'Meclisin çalışmasıyla ilgili yöntem ve esaslara' ilişkin olması gerekir. Anayasa Mahkemesi'nin yerleşik içtihatları da bu doğrultudadır. Buna göre, çalışma yöntem ve esaslarına ilişkin konuları içeren kararlar İktüzük düzenlemesi niteliğinde olup, bunun dışındakiler ise bu nitelikte değildir."* şeklinde değerlendirme yaparak söz konusu TBMM kararının esasının incelenmesinin mümkün olmadığı sonucuna ulaşmıştır (AYM, E.1994/62, K.1994/79, 29/11/1994).

14. Bu kapsamda Anayasa Mahkemesi, TBMM'nin *"Anayasanın 92 nci ve 117 nci maddeleri uyarınca Hükümete İzin Verilmesine Dair Karar"*ının son fıkrasının bir İktüzük değişikliği niteliğinde olduğu iddiasıyla açılan davada *"Dava konusu kararın, İktüzüğün 129. ve 130. maddelerinde öngörülen kuralara aykırılığı nedeniyle, nitelik yönünden TBMM'nin anayasal denetimine tabi olan kararları ile eşdeğerde olduğunun kabulü halinde, Anayasa'nın 85. maddesinde belirtilenler dışında kalan kimi kararlar da Anayasa Mahkemesi'nin denetim alanı içine alınmış olur. Oysa Anayasa'nın 85. maddesinde, Anayasa Mahkemesi'nin yargısal denetimine tabi olan TBMM kararları sayılmış olup, bu tür yorumla bu sayılanlara ilave yapılmasında Anayasa'ya uyarlık yoktur."* değerlendirmesine yer vermiştir (AYM, E.2001/424, K.2001/354, 22/11/2001). Dolayısıyla Anayasa Mahkemesi niteliği ve sonucu itibarıyla Meclisin çalışma usulünü değiştiren ya da bu konuda yeni bir usul belirleyen yönü bulunmayan TBMM kararlarını esas yönünden incelememiştir.

15. Yine benzer şekilde Anayasa Mahkemesi, Cumhurbaşkanının seçimine ilişkin oylamaların ne zaman yapılacağını belirleyen TBMM kararını konu edinen davada verdiği kararında *"Anayasa ve TBMM İktüzüğü'nde gün olarak öngörülen ara vermenin, gün hesabıyla yapılması zorunludur. Bu bağlamda iki oylama arasında üç gün aradan söz edilebilmesi için, önceki oylamadan sonra gün hesabıyla üç tam günün geçmesi ve en az dördüncü günde sonraki oylamanın yapılması gerekir. Bu nedenle kararda saat hesabıyla üç günün geçmiş olmasının, 'en az üç gün ara' koşulunu sağlamadığı açıktır./ Bu durumda kararla, Anayasa'nın 102. maddesinin üçüncü fıkrasındaki oylamalar arasında en az üçer gün ara olması kuralına da yollama yapan TBMM İktüzüğü'nün 121. maddesinin birinci fıkrasındaki kurala uyulmayıp, yeni bir içtüzük hükmü ihdas edilmiş olduğundan bu kararın Anayasa'ya uygunluğunun denetlenmesi, Anayasa Mahkemesi'nin görev ve yetkisi içindedir."* demek suretiyle dava konusu TBMM kararının içeriğine bakarak Meclisin çalışma usul ve esaslarına ilişkin olan dava konusu kararın eylemli İktüzük değişikliği olarak nitelendirmişti (E.2007/51, K.2007/56, 15/5/2007).

16. Anayasa Mahkemesi son olarak TBMM Başkanlık Divanının, Başkan hariç olmak üzere kaç üyeden oluşacağı ve üyelerin görev yerlerini belirleyen TBMM kararıyla ilgili olarak açılan davada söz konusu Meclis kararının, TBMM'nin çalışma usul ve esaslarına ilişkin olması nedeniyle anayasallık denetimi açısından kendisini görevli görmüş ve davanın esasını incelemiştir (AYM, E.2023/113, K.2023/127, 26/7/2023).

17. Öte yandan Anayasa Mahkemesinin, TBMM'nin çalışma usul ve esaslarına ilişkin kararlarını İçtüzük değişikliği veya düzenlemesi niteliğinde kabul edip kendisini davaya bakmakla görevli görmek suretiyle işin esasını incelediği istikrar kazanmış kararlarına karşın TBMM'nin çalışma usul ve esaslarına ilişkin olmayıp almış sürecinde meydana gelen İçtüzük değişikliği veya düzenlemesi niteliğinde uygulamalar içeren parlamento kararlarının eylemli İçtüzük değişikliği niteliğinde olduğunu belirterek esasını incelediği bazı istisnai kararları da bulunmaktadır.

18. Bu kapsamda Anayasa Mahkemesinin 1961 Anayasası döneminde verdiği bir karar, Millet Meclisi üyelerinin ödenek ve yolluklarını saptayan Millet Meclisi Hesapları İnceleme Komisyonunun raporunu onayan Millet Meclisi Genel Kurulu kararına ilişkindir. Anılan kararda “...yürürlükteki İçtüzük kurallarından değişik biçimde ve İçtüzük düzenlemesi niteliğinde işlemler yapıldığı ve kararlar verildiği. bu suretle oluşmuş olan söz konusu karar ile de (Kanun) değer ve etkisinde kimi kuralların meydana getirildiği...” değerlendirilmiş ve söz konusu kararın Anayasa Mahkemesinin denetimine tabi bir yasama belgesi olduğu sonucuna varılmıştır (AYM, E.1977/6, K.1977/14, 22/2/1977).

19. Anayasa Mahkemesi, söz konusu istisnai yaklaşımını 1982 Anayasası döneminde aynı tarihte verdiği üç kararında da sergilemiştir. Buna göre TBMM'nin Bakanlar Kuruluna güven oylaması hakkındaki kararının konusunun esas itibarıyla Meclisin çalışma usulüne ilişkin olmamasına karşın kararın alınmasındaki süreçte karar yeter sayısı ile ilgili olarak yapılan uygulamayı İçtüzük kuralı niteliğinde görmüş ve söz konusu Meclis kararını iptal etmiştir (AYM, E.1996/19, K.1996/13, 14/5/1996). “*Olağanüstü Halin 10 İlde Uzatılmasına Dair*” TBMM kararının İçtüzük değişikliği niteliğinde olduğuna ilişkin iddianın incelendiği bir diğer kararda da “*Dava konusu kararla oluşan içtüzük kuralının, karardan ayrılmasının olanaksızlığı karşısında, karar bir bütün olarak ele alınıp yargıya varılmıştır.*” yönünde değerlendirme yapılarak anılan kararın sonucu itibarıyla Meclisin çalışma usul ve esaslarıyla ilgili olmadığı ancak alınan karara vücut veren oylama yönteminin, salt kararın konusu olmadığı gerekçesiyle incelenmemesinin söz konusu olamayacağı belirtilmiştir (AYM, E.1996/20, K.1996/14, 14/5/1996). Anayasa Mahkemesi, benzer şekilde “*Ülkemizde Konuşlandırılan Çokuluslu Gücün Görev Süresinin Uzatılmasına İlişkin*” TBMM kararını, kararın toplantıya katılan üyelerin salt çoğunluğu sağlanmadan alındığı gerekçesiyle eylemli İçtüzük değişikliği niteliğinde görmüştür (AYM, E.1996/21, K.1996/15, 14/5/1996).

20. Eylemli İçtüzük değişikliğine ilişkin kararlar gözetildiğinde Anayasa Mahkemesinin, eylemli İçtüzük değişikliği iddiasıyla iptal davasına konu edilen TBMM kararlarıyla ilgili anayasallık denetiminde, geçmişten günümüze farklı yaklaşımları benimsediği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte TBMM'nin çalışma usul ve esaslarını konu edinen Meclis kararlarıyla ilgili olarak eylemli İçtüzük değişikliği nitelendirmesi yapmak suretiyle Anayasa Mahkemesinin, kendisini görevli bulduğu ve işin esasını incelediği kararlarının, içerik itibarıyla TBMM'nin çalışma usul ve esaslarına ilişkin olmayan Meclis kararlarının denetimi bakımından kendisini görevli bulduğu kararlarından daha istikrarlı bir süreç izlediği tespit edilmiştir. Nitekim Anayasa'nın 148. maddesi uyarınca anayasallık denetimine tabi tutulan bir norm olan İçtüzük'ün maddi anlamda içeriği ve Anayasa'nın 95. maddesinde belirtildiği üzere İçtüzük'ün, TBMM'nin çalışmalarının nasıl yürütüleceğini düzenleyen bir yasama belgesi olduğu dikkate alındığında TBMM'nin çalışma usul ve esaslarını içeren Meclis kararlarıyla ilgili olarak eylemli İçtüzük değişikliği nitelendirmesinin

yapılması suretiyle işin esasının incelendiği kararların daha güçlü bir anayasal zemine oturduğu açıktır.

21. Diğer yandan içeriği itibarıyla TBMM'nin çalışma usul ve esaslarına ilişkin olmayan Meclis kararlarının, alınış süreçlerindeki usule yönelik aykırılık iddialarından hareketle denetimi, Anayasa hükümleri uyarınca Anayasa Mahkemesinin denetimine tabi tutulmamış olan parlamento kararlarının tamamının şekil yönünden denetimi sonucunu doğurur. Bu durumun Anayasa'nın 6. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan “*Hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz.*” hükmüyle bağdaşmayacağı kuşkusuzdur. Bu itibarla eylemlî İktüzük değişikliği iddiasına konu TBMM kararının, Anayasa'nın 148. maddesinde denetim kapsamına alınan İktüzük gibi denetlenebilmesi için içeriği itibarıyla TBMM'nin çalışma usul ve esaslarıyla ilgili olması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla bu içerikte olmayan bir TBMM kararının İktüzük kuralı niteliğinde görülerek anayasallık denetimine tabi tutulması mümkün değildir.

22. Dava konusu TBMM kararı, TBMM'ye Anayasa'nın 159. maddesi kapsamında verilmiş HSK üyelerinden bir kısmının seçimi görevinin yerine getirilmesine ilişkin olup söz konusu karar içeriği itibarıyla Meclisin çalışma usul ve esaslarına yönelik herhangi bir düzenleme içermemektedir.

23. Bu itibarla dava konusu TBMM kararıyla Meclisin çalışma usul ve esaslarına yönelik İktüzük değişikliği veya düzenlemesi niteliğinde bir kuralın veya uygulamanın öngörülmediği gözetildiğinde anılan kararın Anayasa'ya uygunluk denetiminin Anayasa Mahkemesinin görev alanının dışında kaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

24. Açıklanan nedenlerle dava konusu TBMM kararına ilişkin iptal talebinin görevsizlik nedeniyle reddi gerekir.

Engin YILDIRIM, Recai AKYEL, Yusuf Şevki HAKYEMEZ ve Yıldız SEFERİNOĞLU bu görüşe farklı gerekçeyle katılmışlardır.

Hasan Tahsin GÖKCAN, Basri BAĞCI, Selahaddin MENTEŞ ve Kenan YAŞAR bu görüşe katılmamışlardır.

III. HÜKÜM

21/5/2025 tarihli ve 1450 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kurulu üyeliği seçimlerine dair Türkiye Büyük Millet Meclisi kararının iptali ve yürürlüğünün durdurulması talebinin görevsizlik nedeniyle REDDİNE, Hasan Tahsin GÖKCAN, Basri BAĞCI, Selahaddin MENTEŞ ile Kenan YAŞAR'ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA 22/7/2025 tarihinde karar verildi.

Başkan
Kadir ÖZKAYA

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili
Basri BAĞCI

Üye
Engin YILDIRIM

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Recai AKYEL

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Üye
Yıldız SEFERİNOĞLU

Üye
Selahaddin MENTEŞ

Üye
İrfan FİDAN

Üye
Kenan YAŞAR

Üye
Muhterem İNCE

Üye
Yılmaz AKÇİL

Üye
Ömer ÇINAR

Üye
Metin KIRATLI

Karşı Oy

1. Anayasanın 85. maddesindeki düzeleme gereğince yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına ve milletvekilliğinin düşmesine dair kararlar Anayasa Mahkemesinin denetimine tabidir.

2. Diğer taraftan Anayasa Mahkemesi Anayasanın 148/1. maddesi gereğince Türkiye Büyük Millet Meclisi İç Tüzüğü'nün esas ve şekil bakımından Anayasaya uygunluk denetimini de yapmaktadır.

3. Anayasa Mahkemesinin bugüne kadarki uygulamasına bakıldığında, Anayasanın 85. maddesinde yer alan düzenleme kapsamı dışına çıkmak suretiyle TBMM Kararlarından bir kısmının Anayasallık denetimlerini gerçekleştirdiği görülmektedir.

4. Anayasa Mahkemesi geçmiş uygulamaları itibarıyla istikrarlı bir tavır sergilememekle birlikte iki temel noktadan hareketle bu denetimleri yapmaktadır.

5. Bunlardan ilki düzenlemenin muhtevasına bakmak suretiyle kararın mahiyetinin TBMM'nin çalışma usul ve esaslarıyla ilgili olması durumunda TBMM Kararının denetiminin yapılmasıdır. (27/2/1968 tarih, 1967/6 Esas, 1968/9 Karar Syl. 18/6/1970 tarih 1970/25 Esas, 1970/32 Karar Syl. 15.5.2007 tarih, 2007/51 Esas, 2007/56 Karar Syl., 26/7/2023 tarih, 2023/113 Esas, 2023/127 Karar sayılı dosyalarda olduğu gibi)

6. İkinci olarak, oluşum süreçlerindeki şekle aykırılıklardan hareketle nihayetle verilen Meclis Kararının eylemli iç tüzük değişikliği kabul edilerek denetime tabi tutulmasıdır. (14/5/1996 tarihli 1996/19 Esas-1996/13 Karar, 1996/20 Esas-1996/14 ve 1996/21 Esas-1996/15 Karar sayılı dosyalar)

7. Anayasa Mahkemesi en son 26/7/2023 tarihli ve 2023/113 esas sayılı dosyasında verdiği 2023/127 sayılı Kararında TBMM Kararının Başkanlık Divanının oluşum şekliyle ilgili olduğunu, bunda Meclisin Çalışma Usul ve Esaslarıyla ilgili olduğundan bahisle denetim gerçekleştirmiştir.

8. Öte yandan Anayasa Mahkemesi'nin, Meclisin çalışma usulünün bizzat Anayasa ile düzenlendiği durumda bu hükümlerin de İçtüzük kuralı niteliği taşıdığını önceki kararlarında kabul ettiğini de hatırlamak gerekir (AYM E. 1996/21 – K. 1996/15, 14.5.1996; AYM E. 1996/20 – K. 1996/14, 14.5.1996). Nitekim HSK üyelerinin seçimine ilişkin usuller Anayasa'nın 159. maddesinde belirlenmiştir.

9. Çoğunluğun konuya yaklaşımı düzenlemenin muhtevasına bakılarak denetim yetkisinin olup olmadığına karar verilmesi yönünde olup, düzenlemenin bizzat çalışma usul ve esaslarına ilişkin kural ihdas etmesi durumunda denetim yapılabileceği savunulmaktadır.

10. Kanaatimizce hiç kural bulunmayan veya kural bulunmasına rağmen açıkça kuralın ihlal edildiği iddiası bulunan uygulamalar açısından da çalışma esas ve usulüyle ilgili yeni bir hukuki durum ortaya çıkmış olacağından aynı mantık çerçevesinde bu konunun da esastan değerlendirilmesi yapılmalıdır.

11. Eylemli tüzük değişikliği teorisinin mantığı; değişikliğin “Tüzük Değişikliği” şeklinde olmayıp “Meclis Kararı” şeklinde yapılması durumunda, yapılan işlemin özünde bir tüzük değişikliği özelliği taşıdığı, bunun “Tüzük Değişikliği” adıyla yapılmamış olmasının denetim yetkisini etkilemeyeceği yaklaşımına dayanmaktadır.

12. Söz konusu kural ihdasının fiili uygulama olarak yapıldığı durumlarda da aynı mantık çerçevesinde denetim yetkisinin bulunduğunu kabul etmek gerekmektedir. Zira tekerrür eden uygulama ile kural ihdası mümkün olduğu gibi mevcut bir kuralın değiştirilmesi de ihtimal dahilindedir.

13. TBMM Genel Kurulu tarafından verilen Parlamento Kararlarının İçtüzüğün bir kuralını değiştirdiği veya yeni bir kural getirdiği durumda bu kararın aslında bir İçtüzük değişikliği olduğunun Mahkememiz çoğunluğu tarafından da kabul edilmesi karşısında, seçim usulü Anayasa tarafından belirlenen HSK üyeliği seçiminin Anayasa’da belirlenen usule aykırı yapıldığı iddiasının bu nitelikte bulunmadığı gerekçesiyle esasının incelenmemesi çoğunluk görüşü açısından kendi içerisinde bir çelişkiye neden olmaktadır.

14. Sayılan bu gerekçelerimiz karşısında talebin esastan incelenmesi gerektiği görüşünde olduğumuzdan çoğunluğun “konu bakımından yetkisizlik kararına” katılmıyoruz.

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili
Basri BAĞCI

Esas Sayısı : 2025/133
Karar Sayısı : 2025/159

FARKLI GEREKÇE

Sayın üye Yusuf Şevki Hakyemez'in farklı gerekçesine katılıyorum.

Üye
Engin YILDIRIM

FARKLI GEREKÇE

1. Mahkememiz çoğunluğu, 21/5/2025 tarihli ve 1450 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kurulu üyeliği seçimlerine dair Türkiye Büyük Millet Meclisi kararının Anayasa'ya aykırılığının ileri sürülerek iptaline karar verilmesi talebi ile açılan davayı, Mahkemenin görevsizliği nedeniyle reddetmiştir. Karara, aşağıda belirttiğim farklı gerekçe ile katılmaktayım.

2. Anayasa'nın 148. maddesinin açık hükmü gereği Anayasa Mahkemesi, Anayasa değişikliklerini sadece şekil bakımından, kanunların, Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü hükümlerini de şekil ve esas bakımından Anayasa'ya uygunluğunu denetleme yetkisine sahiptir. Yine Anayasa'nın 85. maddesinde belirtildiği üzere Mahkemenin, yasama dokunulmazlığının kaldırılması veya Meclis üyeliğinin düşürülmesine ilişkin TBMM kararları dışında Meclis kararlarını denetleme yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla sayma yolu ile belirtilenler dışındaki TBMM kararlarının Anayasa Mahkemesi tarafından denetlenmesi mümkün değildir.

3. Benim de içinde yer aldığım Mahkememiz çoğunluğu, TBMM'nin çalışma usul ve esaslarıyla ilgili olan, ancak bir İçtüzük düzenlemesi olmayan kararlarının, Anayasa Mahkemesinin denetim görevi kapsamında olduğunu, TBMM'nin Meclisin çalışma usul ve esaslarıyla doğrudan ilgili olmayan (mevcut iptal davasına konu TBMM'nin HSK üyelikleri seçim kararı gibi) kararlarının ise Mahkemenin denetim görevi kapsamında olmadığını değerlendirmiş, bu kapsamda iptal davasına konu HSK üyeliklerine yapılan seçimlere ilişkin TBMM kararı bakımından görevsizlik kararı vermiştir. Söz konusu TBMM kararı bir İçtüzük düzenlemesi(değişikliği veya ihdası) olmadığından çoğunluk görüşüne katılmış bulunmaktayım.

4. Ancak, davaya konu bir TBMM kararının, söz konusu karar İçtüzük şeklinde bir işlem olmadığı müddetçe Meclisin çalışma usulüne ilişkin olup olmaması itibarıyla bir ayrıma gidilerek Mahkemenin anayasallık denetimi bakımından görevli veya görevsiz bulunması, yukarıda ortaya konulan Anayasa hükümleri kapsamında mümkün değildir.

5. Bu hususu, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanının kuruluşuna ve üyelerinin görev yerlerinin dağılımının belirlenmesine ilişkin Türkiye Büyük Millet Meclisi kararının eylemli İçtüzük değişikliği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine taşındığı ve Anayasa Mahkemesinin de söz konusu TBMM kararının denetimi bakımından kendisini görevli bularak işin esasına geçtiği kararda yer alan ve benim de iştirak ettiğim karşıoyda da belirtmiş bulunmaktayım. Anayasa Mahkemesinin söz konusu kararının karşıoyunda, iptal talebiyle getirilen Meclis kararlarının bir TBMM İçtüzüğü değişikliği veya ihdası olmadığı müddetçe anayasallık denetimine tabi tutulamayacağı açıklanmıştır (AYM, E.2023/113, K.2023/127, 26/07/2023, Karşıoy Gerekçesi, Rıdvan AKYEL, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU §§ 1-17).

6. Bu bakımdan, Mahkememiz çoğunluğunun; 21/5/2025 tarihli ve 1450 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kurulu üyeliği seçimlerine dair Türkiye Büyük Millet Meclisi kararının cylemli İçtüzük değışikliğı niteliğı taşıdığı gerekçesiyle Anayasa'ya aykırılığı ileri sürölerek iptaline karar verilmesi talebi ile açılan davada, işin esasının incelenmesine geçilmeksizin Mahkemenin görevsizliğı nedeniyle reddedilmesi yönündeki kararına, Anayasa Mahkemesince TBMM kararlarına İçtüzük niteliğı atfedilerek işin esasının incelenmesinin mümkün olmadığı, dolayısıyla Mahkemenin bu hususta görevli olmadığı gerekçesi ile katılmaktayım.

Üye
Recai AKYEL

FARKLI GEREKÇE

1. Mahkememiz çoğunluğunun 21/5/2025 tarihli ve 1450 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kurulu üyeliği seçimlerine dair Türkiye Büyük Millet Meclisi Kararı'nın Anayasa'ya aykırılığının ileri sürülerek iptaline karar verilmesi talebi ile açılan davada işin esasının incelenmesine geçilmesinin Mahkemenin görevsizliği nedeniyle reddedilmesi şeklindeki kararına aşağıda temel dayanaklarını ortaya koyduğum farklı gerekçe ile katılmaktayım.

2. Bu bağlamda öncelikle ifade etmem gerekir ki Mahkememizin red kararındaki yedi üyenin ortaya koyduğu gerekçede yapılan temel ayrıma hiçbir şekilde katılmam mümkün değildir. Esasında, bu davadaki işin esasının incelenmesine geçilmesinin Anayasa Mahkemesinin görevsizliği nedeniyle reddedilmesi şeklindeki kanaatimin gerekçesi, İktidâr değişikliği niteliğinde bir Meclis kararının denetimi noktasında kategorik biçimde Anayasa Mahkemesinin bir denetim yetkisinin olmamasından kaynaklanmaktadır.

3. Nitekim yaklaşık iki yıl önce verilen ve yine İktidâr değişikliği niteliğindeki bir Meclis kararının iptali talebi ile açılan dava üzerine Mahkememiz çoğunluğunun işin esasının incelenmesine geçilmesi şeklinde verilen karara (bkz.: AYM, E.2023/113, K.2023/127, 26/07/2023) muhalif kalarak karşıoy gerekçemi ortaya koymuştum.

4. Dolayısıyla somut dosyadaki farklı gerekçemin daha net biçimde anlaşılabilmesi adına, burada, ilk olarak, bu konuya ilişkin Anayasa Mahkemesinin neden denetim yetkisinin olmadığına ilişkin gerekçemi ortaya koyacağım. Bunu yaparken iki yıl önce verilen karara ilişkin karşıoyumda belirttiğim gerekçelerime de yeri geldiğinde aynen alıntılar yaparak yer vereceğim. Ardından ise eldeki dosyada çoğunluk kararındaki yedi üyenin gerekçesine neden katılmadığımı, bu gerekçenin hukuken sorunlu yönlerine işaret ederek ortaya koyacağım.

5. Önceki karşıoyda da belirttiğimiz üzere kanaatimizce Anayasa Mahkemesi ancak kendisine verilen yetki dahilinde Anayasa'ya uygunluk denetimi yapmakla görevli ve yetkili bir yargı organı olduğundan iptali talep edilen Türkiye Büyük Millet Meclisi kararının incelenmesinin Anayasa Mahkemesinin yetkisizliği nedeniyle reddi gerekmektedir.

6. Anayasa Mahkemesi Anayasa'da Anayasa değişikliklerinin sadece şekil bakımından, kanunların, Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İktidârü hükûmlerinin şekil ve esas bakımından Anayasa'ya uygunluğunu denetleme yetkisi yanında (madde: 148) birçok farklı konudaki Türkiye Büyük Millet Meclisi kararları içerisinde sadece yasama dokunulmazlığının kaldırılması veya üyeliğin düştüğüne Meclisçe karar verilmesi şeklindeki Meclis kararlarını (madde: 85) denetleme yetkisi ile yetkilendirilmiştir. Sayma yolu ile belirtilenler dışındaki Türkiye Büyük Millet Meclisi kararlarının Anayasa Mahkemesi tarafından denetlenmesi ise Anayasa koyucu tarafından öngörülmemiştir.

7. Kuşkusuz bir hukuk devletinde bir Meclis kararının Anayasa'ya aykırı olması durumunda Anayasa Mahkemesince denetlenmesi ve bu aykırılığın giderilmesi Anayasa'nın üstünlüğü ve bağlayıcılığının kaçınılmaz bir gereği olarak görülmelidir. Bununla birlikte bu biçimdeki denetimin, denetim yetkisini Anayasa'dan alan Anayasa Mahkemesi gibi bir yargı organı tarafından gerçekleştirilmesi ise ancak açık bir pozitif hukuk kuralı ile yetkilendirildiğinde mümkün hale gelebilir.

8. Oysa yukarıda da ifade edildiği üzere Türkiye Büyük Millet Meclisi kararları içerisinde Anayasa koyucu Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü kuralları yanında sadece milletvekili dokunulmazlığının kaldırılması ve milletvekilliğinin Meclis tarafından düştüğüne karar verilmesi hallerindeki kararların denetimini Anayasa Mahkemesine görev olarak vermiştir.

9. Dava konusu dosyadaki temel sorun ise Anayasa Mahkemesinin önüne iptal talebiyle getirilen Meclis kararının bir Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü değişikliği olmayıp İçtüzük değişikliği veya yeni bir İçtüzük kuralı ihdası niteliğinde görülen bir Türkiye Büyük Millet Meclisi kararı olmasıdır. Burada iptali talep edilen Türkiye Büyük Millet Meclisi kararının Türkiye Büyük Millet Meclisinin işleyişi ile ilgili olduğu konusunda bir şüphe bulunmamaktadır. Ancak buradaki temel sorun iptali talep edilen Türkiye Büyük Millet Meclisi kararının İçtüzük değişikliği şeklinde gerçekleştirilmemiş olmasından kaynaklanmaktadır.

10. Mahkememizin yedi üyesi dava konusu Türkiye Büyük Millet Meclisi kararının Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne Anayasa'nın 159. maddesi kapsamında verilmiş Hakimler ve Savcılar Kurulu üyelerinden bir kısmının seçimi görevinin yerine getirilmesine ilişkin olup söz konusu karar içeriği itibarıyla Meclisin çalışma usul ve esaslarına yönelik herhangi bir düzenleme içermediğinden Anayasa Mahkemesi tarafından denetiminin mümkün olmadığı sonucuna ulaşmaktadır (bkz.: §§ 21-24).

11. Oysa Anayasa Mahkemesinin bu biçimdeki yorumla "içeriği doğrudan Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin çalışma usul ve esaslarına ilişkin olan parlamento kararları" ve "içeriği doğrudan Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin çalışma usul ve esaslarına ilişkin olmayan parlamento kararları" ayrımı yaparak bunlardan sadece birinci kategoridekilerin denetiminin mümkün olduğuna cevaz vererek yetki alanını yeniden belirlemesinin mümkün olamayacağı kanaatindeyim. Hele de Mahkemenin iki yıl önceki içtihadından ayrılarak verdiği bu yeni kararın hukuken fevkalade sorunlu olduğunu ifade etmek gerekir.

12. Siyasi sistem içerisinde Anayasa Mahkemesi denetim yetkisi ve kapsamını Anayasa'dan alan ve Anayasa hükümleri çerçevesinde denetim yapan ve bu çerçeve dahilinde aynı zamanda Türkiye Büyük Millet Meclisi kararlarını denetleyebilen bir yargı organıdır. Bu nedenledir ki yüzlerce Türkiye Büyük Millet Meclisi kararı içerisinde adı Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü olmamakla birlikte Türkiye Büyük Millet Meclisinin işleyişi ve çalışma düzeni ile ilgili olan Meclis kararlarını da içtüzük niteliğinde bir düzenleme veya eylemli içtüzük değişikliği niteliğinde görüp inceleme yetkisi ile hareket etmesi Anayasal hükümlere bakıldığında mümkün gözükmemektedir. Zira bu konuda Anayasa'da Türkiye Büyük Millet Meclisinin işleyişi ve çalışma düzeni ile ilgili olarak İçtüzük kuralları ve Anayasa'nın 85. maddesinde sayılan iki Meclis kararı dışında başka hiçbir Meclis kararının Anayasa Mahkemesinin denetimine tabi tutulabileceğine dair bir yorum yapmak mümkün gözükmemektedir.

13. Bu durumda önemli bir sakınca olarak akla adı İçtüzük kuralı olarak zikredilmemekle birlikte Anayasa'ya aykırı biçimde tesis edilen Türkiye Büyük Millet Meclisi kararları ile Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü hükümlerinin aşılması gibi bir sakınca gelebilir. Bu sakınca tabii ki bir hukuk devletinde fevkalade önemlidir. Ancak bu konuda Anayasa Mahkemesinin yetkisinin ancak "verilmiş bir yetki" olduğunu, bu yetkinin

yorum yolu ile elde edilemeyeceğini ve yine yorum yolu ile genişletilemeyeceğini ifade etmek gerekir.

14. Dolayısıyla böyle bir durumda Anayasa'ya uygunluk denetiminin yapılamayacağı birçok Türkiye Büyük Millet Meclisi kararının ortaya çıkması her ne kadar Anayasa'nın üstünlüğü ve bağlayıcılığı ile ilgili ciddi bir sorun teşkil etse de bu kapsamdaki bir sorunun Anayasa Mahkemesinden değil Anayasa koyucunun iradesinden kaynaklanmakta olduğu aşikardır.

15. Nitekim benzer sorun Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülemediği için denetlenemeyen 2017 Anayasa değişikliği öncesinde hukuk sistemimizde var olan Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararnameleri (OHAL KHK'ları) için de geçerliydi. Bilindiği gibi olağanüstü hali yürürlükte olduğu dönemlerde çıkarılan ve olağanüstü hali bertaraf etmek amacıyla çok farklı konularda düzenlemeler yapan ve kişilerin Anayasa'da güvence altına alınan bazı haklarını kısmen veya tamamen askıya alabilecek derecede sınırlama gerçekleştirebilen OHAL KHK'ları Anayasa Mahkemesi tarafından denetlenememekteydi. Üstelik OHAL KHK'larının denetlenememesi Türkiye Büyük Millet Meclisi kararlarının denetlenememesinden daha ciddi sorunlar doğurmaya müsaitti. Zira OHAL KHK'ları aracılığıyla kişilerin hak ve özgürlükleri ile doğrudan ilgili etkili sınırlamalar yapabilmek mümkündür.

16. Ancak Anayasa Mahkemesi OHAL KHK'larının denetimi konusunda oldukça isabetli biçimde şu gerekçeyle bu kuralların denetimi ile ilgili yetkisi olmadığına işaret etmişti:

“Olağanüstü hâl KHK'larının Anayasa'ya aykırı düzenlemeler içerdiğinin ileri sürülmesi, bunların anayasallık denetimine tabi tutulmaları için yeterli değildir. Olağanüstü hâl KHK'larının Anayasa Mahkemesi tarafından denetlenebilmesi için bu yöndeki bir anayasal yetkinin açıkça tanınması gerekir. Anayasa'nın 148. maddesinin lafzı, Anayasa koyucunun amacı ve ilgili yasama belgeleri göz önünde bulundurulduğunda, olağanüstü dönem KHK'larının herhangi bir ad altında yargısal denetime tabi tutulamayacağı açıktır. Anılan hükme rağmen yapılacak yargısal denetim, Anayasa'nın bağlayıcılığı ve üstünlüğünü düzenleyen Anayasa'nın 11. maddesiyle ve hiçbir kimse veya organın kaynağını Anayasa'dan almayan bir Devlet yetkisi kullanamayacağına ilişkin Anayasa'nın 6. maddesiyle bağdaşmaz.” (E.2016/166, K.2016/159, 12/10/2016, § 23).

17. Dolayısıyla kamu hukukunda “yetkisizlik asıl ve yetki istisnadır” ilkesinden hareketle kamusal yetki kullanan bir organın yetkisinin mutlaka hukuki bir dayanağının bulunması gerekmektedir. Aksi yorumların Anayasa'nın 6. maddesindeki hiçbir kimse veya organın kaynağını Anayasa'dan almayan bir Devlet yetkisi kullanamayacağını belirten kural ile çelişeceği açıktır.

18. Sonuç olarak içeriğinin Anayasa Mahkemesince denetlenememesi her ne kadar Anayasa'nın üstünlüğü ve bağlayıcılığı açısından sorun doğurmakta ise de adı Türkiye Büyük Millet Meclisi İcütüzüğü şekline olmadığı sürece Türkiye Büyük Millet Meclisinin işleyişi ve çalışma düzeni ile doğrudan ilgili olan bir Meclis kararının esasının Anayasa'ya uygunluk denetimine tabi tutulması Anayasa Mahkemesinin bu konudaki yetkisizliği nedeniyle mümkün değildir.

19. Yukarıda sıralanan gerekçelerle Anayasa koyucunun belirlediği çerçeve dahilinde denetim yapabilen bir yargı organı olarak Anayasa Mahkemesinin herhangi bir Türkiye Büyük Millet Meclisi kararını İçtüzük değişikliği niteliğinde bir karar olarak kabul edip esasını inceleyebilmesinin hukuken mümkün olmadığı kanaatiyle dava konusu Meclis kararının içerik yönünden denetlenmesinin Anayasa Mahkemesinin yetkisinde olmadığı gerekçesiyle red kararı verilmesi gerektiği kanaatindeyim.

20. Burada ele alınması gereken önemli bir diğer husus ise Mahkememizin benim de aralarında yer aldığım onbir üyesinin red yönündeki kararında yedi üyenin ortaya koyduğu gerekçedeki sorunlu yaklaşımıdır.

21. Mahkemenin red kararındaki yedi üyenin temel gerekçesi şu şekilde ifade edilmektedir:

“Eylemli İçtüzük değişikliğine ilişkin kararlar gözetildiğinde Anayasa Mahkemesinin, eylemli İçtüzük değişikliği iddiasıyla iptal davasına konu edilen TBMM kararlarıyla ilgili anayasallık denetiminde, geçmişten günümüze farklı yaklaşımları benimsediği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte TBMM’nin çalışma usul ve esaslarını konu edinen Meclis kararlarıyla ilgili olarak eylemli İçtüzük değişikliği nitelendirmesi yapmak suretiyle Anayasa Mahkemesinin, kendisini görevli bulduğu ve işin esasını incelediği kararlarının, içerik itibarıyla TBMM’nin çalışma usul ve esaslarına ilişkin olmayan Meclis kararlarının denetimi bakımından kendisini görevli bulduğu kararlarından daha istikrarlı bir süreç izlediği tespit edilmiştir. Nitekim Anayasa’nın 148. maddesi uyarınca anayasallık denetimine tabi tutulan bir norm olan İçtüzük’ün maddi anlamda içeriği ve Anayasa’nın 95. maddesinde belirtildiği üzere İçtüzük’ün, TBMM’nin çalışmalarının nasıl yürütüleceğini düzenleyen bir yasama belgesi olduğu dikkate alındığında TBMM’nin çalışma usul ve esaslarını içeren Meclis kararlarıyla ilgili olarak eylemli İçtüzük değişikliği nitelendirmesinin yapılması suretiyle işin esasının incelendiği kararların daha güçlü bir anayasal zemine oturduğu açıktır.

...

Dava konusu TBMM kararı, TBMM’ye Anayasa’nın 159. maddesi kapsamında verilmiş HSK üyelerinden bir kısmının seçimi görevinin yerine getirilmesine ilişkin olup söz konusu karar içeriği itibarıyla Meclisin çalışma usul ve esaslarına yönelik herhangi bir düzenleme içermemektedir.

Bu itibarla dava konusu TBMM kararıyla Meclisin çalışma usul ve esaslarına yönelik İçtüzük değişikliği veya düzenlemesi niteliğinde bir kuralın veya uygulamanın öngörülmediği gözetildiğinde anılan kararın Anayasa’ya uygunluk denetiminin Anayasa Mahkemesinin görev alanının dışında kaldığı sonucuna ulaşılmıştır.” (§§ 20, 22-23).

22. 2023 yılındaki Anayasa Mahkemesi içtihadı ortada iken bu dosyada ulaşılan red kararındaki yedi üyenin görüşü Anayasa Mahkemesinin denetim yetkisi, içtihat değişikliği, parlamentonun işlevi ve konumu ve anayasa yargısındaki yargısal aktivizm tartışmaları yönleriyle bünyesinde fevkalade önemli sorunlar barındırmaktadır.

23. Bu bağlamda birinci olarak ifade etmek gerekir ki yedi üyenin ulaştığı görüş Anayasa Mahkemesinin bu konuya ilişkin yeni içtihadı olarak kabul edilemez. Zira Mahkememizce red görüşüne ulaşılrken iki farklı gerekçe ortaya konulmaktadır. Aralarında benim de bulunduğum dört üyenin görüşüne göre bu konuda hiçbir şekilde Anayasa Mahkemesinin denetim yetkisi bulunmamaktadır. İkinci görüşe göre ise eğer “içeriğı doğrudan Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin çalışma usul ve esaslarına ilişkin olmayan parlamento kararları” ise bu konuda Anayasa Mahkemesinin denetim yetkisi bulunmamakta, aksi durumda ise bu Meclis kararları Anayasa Mahkemesince denetlenenilmektedir.

24. Bilindiğı üzere onbeş üyeden oluşan Anayasa Mahkemesi üyelerin salt çoğunluğunun oyu ile karar vermektedir (Anayasa, madde: 149). Genel Kurul kararları salt çoğunlukla alındığına göre burada bir içtihat değişikliğinden bahsedebilmek için bu sekiz üyenin de aynı gerekçe ile red sonucuna ulaşması gerekir ki bu konuda yeni bir içtihat ortaya konulmuş veya bir içtihat değişikliğine gidilebilmiş olsun. Oysa somut dosyada böyle bir çoğunluk mevcut değildir.

25. İkinci olarak, bir an için bunun yine de Anayasa Mahkemesinin İçtüzük değişikliğı niteliğindeki Meclis kararı ile ilgili içtihadında esaslı bir değişiklik olarak görülmesi mümkün olsa bile, bu değişikliğin zamanlaması yönüyle de sorunlu olduğunu görmek gerekir. Zira İçtüzük değişikliğı niteliğindeki Meclis kararı ile ilgili iki yıl önce verilen ve üstelik esas yönünden yapılan incelemede red kararı ile sonuçlandırılan bir iptal davasında Anayasa Mahkemesi, karar gerekçesinde hiç de bu nitelikteki bir ayrıma dayalı biçimde denetim yapıp bundan böyle bu yaklaşımın esas alınacağını ortaya koyan bir değerlendirmeye yer vermemiştir.

26. Bu biçimdeki bir ayrım yapılarak buna göre denetim yetkisi olup olmadığı şeklindeki bu görüşe katılmam mümkün olmamakla birlikte o dosya bu biçimdeki bir ayrıma dayalı içtihadı ortaya koymaya fevkalade uygundu. Zira, bahse konu kararında Mahkememiz çoğunluğu İçtüzük değişikliğı niteliğindeki Meclis kararını dört üyenin karşıoyuna rağmen esas yönünden Anayasa’ya uygunluk denetimine tabi tutmuştu. O kararda ben de denetim yetkisi yönünden karşıoy kullanmama rağmen içerik denetimine geçildiğinde Meclis kararının denetiminde çoğunluk gibi dava konusu Meclis kararının Anayasa’ya aykırı olmadığı sonucuna katılmışım.

27. Elbette ki Anayasa Mahkemesi tutarlı hukuki gerekçeler ortaya koyarak içtihat değişikliğine gidebilir ve hatta gerektiğinde gitmelidir de. Hukuki gelişim ve dinamik anayasa yorumu anayasa yargısında bu biçimdeki içtihat değişikliklerini pekala zorunlu kılabilir.

28. Bununla birlikte somut dosyada Hakimler ve Savcılar Kurulunun bazı üyelikleri ile ilgili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisinde gerçekleştirilen seçimin siyaset ve yargı gündeminin en güncel konularından birisi olduğu dikkate alındığında bu konu ile ilgili bir davada Anayasa Mahkemesinin yaklaşımının siyasi aktörlerce çok daha dikkatli biçimde takip edilip değerlendirileceğı de dikkate alınmalıdır.

29. Dolayısıyla bu kararı değerlendirirken Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonlarında ve Genel Kurulda gerçekleştirilen oylamaların şartları, siyasi atmosfer ve dava konusu olan somut seçim düşünüldüğünde ve önceki içtihat gayet açıkken aradan iki yıl gibi kısa bir süre geçtikten sonra Mahkemenin bir içtihat değişikliğine giderek bu Meclis

kararının denetimi yetkisi olmadığını belirtmesi, Anayasa'ya aykırılık iddialarının içeriğinden bağımsız olarak ifade etmek gerekir ki Anayasa Mahkemesini gereksiz tartışmaların içerisinde çekmiş olacaktır.

30. Daha da önemlisi açılan iptal davasında gerçekleştirilen Hakimler ve Savcılar Kurulu üye seçimleri ile ilgili en az üç noktada esaslı Anayasa'ya aykırılık iddiaları mevcut olduğunu da Anayasa Mahkemesi kararı değerlendirirken gözden uzak tutmamak gerekir.

31. Zira, birinci olarak, Anayasa'nın 159. maddesinin açık hükmüne rağmen Karma Komisyonunda gerçekleştirilen bir oylamada ikinci turda üçüncü isim için öngörülen nitelikli çoğunluğa ulaşılamaması durumunda ad çekme yöntemine başvurulmayıp oylamaya devam edilmiştir.

32. İkinci olarak, dava konusu Türkiye Büyük Millet Meclisi kararının Komisyonlardaki oylaması bağlamında Karma Komisyonun siyasi partilerin güçleri oranında temsiline imkân tanıyacak şekilde oluşturulmamış olması nedeniyle Anayasa'nın 95. maddesine aykırılık göze çarpmaktadır.

33. Üçüncü olarak, Anayasa'nın 159. maddesinin üçüncü fıkrasının lafzında yer alan "...avukatlar arasından..." ve "...avukat olma..." ibareleri karşısında avukat kontenjanından Hakimler ve Savcılar Kurulu üyeliğine seçileceklerin hukuken gerekli şartları taşıyarak avukatlık mesleğini icra etme hak ve yetkisine sahip olan kişileri ifade ettiği dikkate alındığında, avukatlar arasından Kurula seçilen üyenin Karma Komisyon oylamaları ve Genel Kurulda yapılan seçimler sırasında bir kurumda ikinci başkan olarak görev yaptığı ve bu görevin avukatlıkla birleşmeyen görevlerden olduğu görülmektedir.

34. Hal böyle iken, bu üç önemli Anayasa aykırılık iddiasının esasının değerlendirilmemesi sonucunu doğuran Anayasa Mahkemesinin red kararındaki yedi üyenin bu yeni görüşü esasında zamanlama yönü ile de ister istemez Anayasa Mahkemesinin kararı daha da tartışılır hale sokmaktadır.

35. Üçüncü olarak ifade etmek gerekir ki Anayasa Mahkemesinin İçtüzük değişikliği niteliğindeki Meclis kararlarının denetimi ile ilgili içtihadı tarihsel gelişim süreci içerisinde de istikrarlı bir seyir izlememiştir. Bununla birlikte son kararda yedi üyenin ortaya koyduğu bu yeni yaklaşım asla bu konuyu netleştirmeye imkan verecek bir niteliğe sahip değildir.

36. Zira, bu yeni yaklaşımın temel mihenk taşı "içeriği doğrudan Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin çalışma usul ve esaslarına ilişkin olan / olmayan parlamento kararları" ayrımına dayandırılmakla birlikte, parlamentodaki hangi oylamaların Meclis çalışma usul ve esasları ile ilgili olduğu ve hangilerinin olmadığı net biçimde ayırt edilemez.

37. Nitekim somut olayda Anayasa koyucu, Hakimler ve Savcılar Kurulu üyeliği seçimi bağlamında hem Genel Kurulda hem de Karma Komisyonunda seçimin nasıl yapılacağını Anayasa'nın 159. maddesinde ve oldukça detaylı biçimde düzenlemişken bunun Meclis çalışması ile ilgili olmadığını söyleyebilmek nasıl mümkün olabilir.

38. Önemle vurgulanmalıdır ki yedi üyenin dayandığı gerekçe demokratik ülkelerdeki parlamentoların işlevi ve konumu yönü ile de sorunlu bir yaklaşımı yansıtmaktadır. Zira bu görüşe göre eldeki Meclis kararı bir yüksek yargı kurulu olan Hakimler ve Savcılar Kuruluna üye seçimi ile ilgili olduğundan bunun içeriği doğrudan Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin çalışma usul ve esaslarına ilişkin olmayan parlamento kararı olduğu ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla da bu karar Anayasa Mahkemesinin denetimine tabi değildir.

39. O zaman, bu görüşe göre, acaba içeriği doğrudan Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin çalışma usul ve esaslarına ilişkin Meclis kararları sadece Meclisin yasama fonksiyonu ile ilgili olanlar mıdır? Kanaatimizce yedi üyenin görüşünün önemli bir tutarsızlığı Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin çalışmasını, kararında açıkça ifade etmemiş olmamakla birlikte, sadece yasama fonksiyonuna indirgeyerek kabul etmiş olmasından kaynaklanmaktadır.

40. Dava konusu Meclis kararının Türkiye Büyük Millet Meclisi çalışma usul ve esasları ile ilgili olmadığını söylemek ancak parlamentoların demokratik rejimlerdeki gerçek işlevini ve konumunu bilmemekle mümkündür.

41. Osmanlı – Türk anayasal gelişmeleri ve siyasi tarihimize bakıldığında kolaylıkla fark edileceği üzere Türkiye Büyük Millet Meclisi “Cumhuriyet’in ilanı” başta olmak üzere fevkalade önemli kararların alındığı bir parlamento örneğidir. Tarihsel geçmişindeki bu önemine binaen Türkiye Büyük Millet Meclisi demokratik bir ülke parlamentosu olarak yasama işlevi yanında Anayasa koyucunun ona verdiği başka pek çok konuda da karar verme yetkisi ile donatılmış bir anayasal organdır. Bu durum Türkiye Büyük Millet Meclisinin doğrudan halkın oyu ile seçilen temsilcilerden oluşan güçlü bir demokratik platform olmasının da doğal bir sonucudur.

42. Anayasa koyucunun Hakimler ve Savcılar Kurulu üyelerinin bir kısmının Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından seçilmesini öngörmesi de parlamentonun demokratik rejim içerisinde önemli konuma sahip olmasıyla doğrudan ilgilidir. Nitekim Fransa, İtalya, Portekiz ve İspanya'nın da aralarında yer aldığı Avrupa ülkelerindeki Hakimler ve Savcılar Kurulu benzeri yüksek yargısal kurullarda özellikle yargının oluşumundaki demokratik meşruiyete katkı amaçlı olarak parlamentonun belli sayıdaki üyeyi seçme yetkisi öngörüldüğünü burada belirtmek gerekir.

43. Bundan dolayıdır ki parlamentonun demokratik siyasi sistem içerisindeki konumu göz önünde tutulduğunda yedi üyenin görüşünün esasında tutarlı bir dayanağının olmadığı ortaya çıkmaktadır. Bunun içindir ki bu biçimdeki bir ayrıma dayalı bir standart belirleyip içtüzük değişikliği niteliğindeki Meclis kararı ile ilgili Anayasa Mahkemesinin inceleme yetkisini buna dayalı biçimde belirlemek demokratik bir rejimde asla uygulanabilir bir nitelik taşımamaktadır.

44. Dolayısıyla temel Anayasa'ya aykırılık iddialarından birisi hem Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nun hem de Karma Komisyonun çalışma usulü ile ilgili olmasına rağmen yedi üye tarafından bu açık Anayasa hükmünün ihlaline sebebiyet veren bir Meclis kararının iptali talebiyle açılan davada bu yeni görüşe dayanılması demokratik hukuk devletinde kabul edilemez.

45. Dördüncü olarak belirtmek gerekir ki bu yeni görüş hukuken Anayasa Mahkemesi çoğunluğunun 2023 kararında benimsediği görüştten çok daha sorunludur. Zira o görüştte her bir içtüzük değışikliğı ihdası niteliğindeki Meclis kararı Anayasa Mahkemesi tarafından denetime tabi tutulabiliyorken bu yeni görüşte bunun takdirini Anayasa Mahkemesi yapacaktır. Ancak Anayasa Mahkemesi bu konuda karar verirken oluşturulan “içeriğı doğrudan Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin çalışma usul ve esaslarına ilişkin olan / olmayan parlamento kararları” formülünü fevkalade sübjektif biçimde uygulayarak, denetlemek istediğı herhangi bir Meclis kararını rahatlıkla bu kapsama dahil edebilecek bir “maymuncuk anahtar”ı eline geçirmiş olmaktadır.

46. Nitekim somut başvuruya konu Meclis kararının bile Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin çalışma usul ve esasları ile ilgili olmadığını söyleyebilmek mümkün değildir. Zira somut başvuruya konu olayda Anayasa koyucu Anayasa’nın 159. maddesindeki düzenleme ile hem daha karma hem de daha demokratik bir oluşuma kavuşturmak istediğı yüksek yargısal kurul olarak Hakimler ve Savcılar Kurulunun kompozisyonunda parlamentoda nitelikli çoğunlukla üye seçimini hedeflemiştir. Öngörülen nitelikli çoğunluk hükmüne rağmen ilk iki tur oylamada bu çoğunluğa ulaşılammaması halinde ise sonucu salt çoğunlukla belirlemeyi değil kura yöntemi ile sonuçlandırmayı hedeflemiştir. Anayasa koyucu bunu hem Karma Komisyon aşamasında hem de Genel Kurul aşamasında aynı şekilde formüle etmiştir.

47. Beşinci olarak, bu biçimdeki bir ayrıma dayalı bir standart belirleyip içtüzük değışikliğı niteliğindeki Meclis kararı ile ilgili Anayasa Mahkemesinin inceleme yetkisini buna dayalı biçimde gerçekleştirmek aynı zamanda sürdürülebilir nitelikte bir görüş olarak da görülemez.

48. Bunun sürdürülebilir olmamasının önemli bir nedeni Meclisin çalışması ile ilgili olan / olmayan ayrımının Meclisin bir yasama organı olmasının ötesinde önemli bir konumunun olması ve buna bağı birçok görev ve yetkinin kendisine Anayasa ile verilmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla kendisine Anayasa ile verilen tüm görev ve yetkiler ile ilgili çalışma usul ve esaslarının da esasında değışik yönleri ile yedi üyenin belirttiğı kapsama girmekte olduğunu pekala gözden uzak tutmamak gerekir.

49. Nitekim bundan sonra yapılacak iptal başvurularında bahse konu standart esas alınsa dahi Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin her bir oylaması da bu kapsama girebilecektir. Yukarıda da ifade edildiğı üzere somut başvurudaki Meclis kararının da kanaatimizce pekala bu kapsamda yer aldığı tartışmasızdır.

50. Altıncı olarak, bu görüş iptali talep edilen Meclis kararındaki konunun doğrudan Anayasa’da açıkça düzenlenen bir hükümden kaynaklanması durumunda dava konusu yapılan Türkiye Büyük Millet Meclisi kararları ile ilgili Anayasa Mahkemesi içtihadı bağlamında da sorunludur.

51. Burada incelemeye konu Hakimler ve Savcılar Kuruluna üye seçimi biçimindeki Türkiye Büyük Millet Meclisi kararı, Mahkemenin içtihadından ayrılmak suretiyle geliştirilen yedi üyenin yeni yaklaşımı nedeniyle, Anayasa ile oldukça detaylı biçimde düzenlenmiş olan Hakimler ve Savcılar Kuruluna üye seçimi ile ilgili kurallara esaslı aykırılık iddiaları bünyesinde barındırmaktadır.

52. Anayasa Mahkemesi bugüne değin bu konudaki içtihadında genel eğilim olarak iptali talep edilen Meclis kararının nihayetinde Anayasa ile öngörölmüş bir kurala ve çalışma usulüne aykırı olup olmadığı hususunda daha dikkatli bir inceleme yapmaya özen göstermektedir. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin bugüne kadarki eylemli içtüzük değışikliği kararlarından, “içeriğı doğrudan Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin çalışma usul ve esaslarına ilişkin olan / olmayan parlamento kararları” ayrımının çıkarılabilmesi pek de mümkün görünmemektedir.

53. Nitekim E.2015/41, K.2017/98 sayılı ve 4/5/2017 tarihli kararda bir kanun tasarısının “temel kanun” olarak görüşölmüne ilişkin alınan Türkiye Büyük Millet Meclisi kararının içtüzük değışikliği niteliğı taşıdığı iddiasıyla açılan davada söz konusu Türkiye Büyük Millet Meclisi kararının incelenmesi bakımından Mahkeme kendisini görevsiz görmüştür. Mahkeme burada Anayasa’nın 148. maddesi uyarınca Anayasa Mahkemesinin kanunları şekil bakımından denetlemesinin, son oylamanın öngörölen çoğunlukla yapıp yapılmadığı hususu ile sınırlı olduğunu ve yapılan incelemede dava konusu Kanun’un son oylamasının Anayasa’nın öngördüğü çoğunlukla yapıldığını belirtmiştir. Buna göre, bir Kanun’un temel kanun olarak görüşölüp görüşölmemesine ilişkin bir düzenleme Anayasa’da yer almadığından, içtüzükle düzenlenebilecek bu tür bir konunun eylemli içtüzük değışikliği niteliğinde görölerek incelenmesi gerekli görölmemiştir.

54. Ancak, E.2023/113, K.2023/127 tarihli ve 26/7/2023 sayılı kararda Anayasa Mahkemesi, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanının Başkan hariç kaç üyeden oluşacağı ve üyelerin görev yerlerini belirleyen Meclis kararıyla ilgili açılan davada davanın esasını incelemiştir. Anayasa’nın 94. maddesinin birinci fıkrasında Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanının Meclis üyeleri arasından seçilen Meclis Başkanı, Başkanvekilleri, kâtip üyeler ve idare amirlerinden oluşacağı düzenlenmiştir. Yine aynı maddenin ikinci fıkrasının birinci cümlesinde Başkanlık Divanının Meclisteki siyasi parti gruplarının üye sayısı oranında Divana katılmalarını sağlayacak şekilde kurulacağı ifade edilmiştir. Dolayısıyla bu kararda da Mahkeme aslında Anayasa ile öngörölen bir hususun söz konusu olmasını, işin esasına geçmek bakımından göz önünde bulundurmuştur.

55. Yine E.1996/19, K.1996/13, 14/5/1996 (Güven oylaması karar yeter sayısı), E.1996/20, K.1996/14, 14/5/1996 (OHAL’in uzatılması kararı), E.1996/21, K.1996/15, 14/5/1996 (çok uluslu gücün görev süresinin uzatılması kararı) Anayasa Mahkemesi kararlarına konu Türkiye Büyük Millet Meclisi kararlarıyla ilgili karar alma usullerinin bizzat Anayasa ile düzenlendiğı açıktır. Mahkeme bu üç başvuruda da işin esasına girerek dava konusu Meclis kararlarının iptaline karar vermiştir.

56. Mahkeme, Sayıştay başkan ve üyelerinin seçimi sürecindeki uygulamaların dava edildiğı Türkiye Büyük Millet Meclisi kararlarına ilişkin incelemesinde görevsizlik kararı verirken de Anayasa’nın, Sayıştay Başkan ve üyelerinin seçimi ile ilgili özel bir hüküm öngörmediğı gerçekçesine dayanmıştır. (E.1978/50, K.1978/43, 22/6/1978; F.1986/2, K.1986/1, 20/1/1986).

57. Mahkemenin sıralanan kararlardaki yaklaşımı benimsenmiş olsaydı Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin Hakimler ve Savcılar Kurulu üyelikleri için yapılacak seçimlerde Karma Komisyonun yapısı ve aday belirleme usulünü, aynı şekilde Genel Kurulun da üye seçme usulünü değıştirir nitelikte bir içtüzük değışikliği yapması veya bu hususlarda yeni bir

İçtüzük kuralı getirmesi ile ilgili bir durum söz konusu olacağından bu aykırılık iddiası da Anayasa'nın 159. maddesi kapsamında incelenecekti. Anayasa'nın anılan maddesinde öngörülen Komisyonun oluşumu, aday belirleme usulü ve Genel Kurulun üye seçme usulüne aykırı olan bu İçtüzük kurallarının doğaldır ki Anayasa'ya aykırı oldukları gerekçesiyle iptali söz konusu olabilecekti.

58. Ayrıca ifade edilmelidir ki eğer Türkiye Büyük Millet Meclisi söz konusu hususları bir İçtüzük kuralı yapmak suretiyle incelemeye konu kararında olduğu biçimde düzenleseydi bu İçtüzük kuralının anayasallık denetimi esas incelemesi yapılabilecekti. Zira Anayasa'nın 148. maddesinde İçtüzük de denetime tabi normlar arasında düzenlenmiştir. Ancak incelemeye konu Türkiye Büyük Millet Meclisi kararı, bir içtüzük değişikliği biçiminde yapılmadığından ve Mahkemenin esas itibarıyla içtihadından ayrılmak suretiyle geliştirilen yeni yaklaşım nedeniyle Anayasa ile belirlenmiş çalışma usulüne aykırı olan ve Meclis kararıyla vücut bulan söz konusu çalışma usulü incelenememiştir.

59. Dolayısıyla sadece yukarıdaki kararlar dikkate alınsa bile yedi üyenin yaklaşımının bu konudaki Anayasa Mahkemesi içtihadını aslında farklı bir yöne doğru çekmeye çalıştığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu bakımdan kararda Mahkemenin içtihadına ilişkin ortaya konulan yaklaşımın tutarlı ve geçerli bir argümantasyon içermekte olduğu da söylenemez.

60. Yedinci ve son olarak Anayasa Mahkemesi ve İçtüzük değişikliği niteliğindeki Meclis kararlarının denetimine ilişkin içtihadı açısından ifade etmek gerekir ki yedi üyenin bu görüşü ile birlikte ortaya çıkan yeni durumda Anayasa Mahkemesi daha fazla güncel tartışmaların merkezine yerleşecektir. Zira bu yeni görüş, içtihadı alanda yaşanan karmaşıklıkla asla sonlandırmayacak ve hatta bu karmaşıklığa daha fazla katkı sunacaktır. Bunun nedeni de oluşturulmaya çalışılan standardın bizatihi kendisinin sorunlu olmasından ve bir standart olabilecek netlik ortaya koyamamasından kaynaklanmaktadır. Bu durum ise İçtüzük değişikliği niteliğindeki Meclis kararlarının denetiminde bundan böyle Anayasa Mahkemesinin yaklaşımını daha öngörülemez hale sokacaktır.

61. Sonuç olarak, yukarıda detaylı biçimde açıklandığı üzere, Mahkememiz çoğunluğunun 21/5/2025 tarihli ve 1450 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kurulu üyeliği seçimlerine dair Türkiye Büyük Millet Meclisi Kararı'nın Anayasa'ya aykırılığının ileri sürülerek iptaline karar verilmesi talebi ile açılan davada işin esasının incelenmesine geçilmesinin Mahkemenin görevsizliği nedeniyle reddedilmesi şeklindeki kararına, Anayasa Mahkemesinin Türkiye Büyük Millet Meclisi kararını İçtüzük niteliğinde bir karar olarak kabul edip esasını inceleyebilmesinin hiçbir şekilde mümkün olmadığından bahisle reddetmesi gerektiği gerekçesi ile katılmaktayım.

Üye

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

FARKLI GEREKÇE

1. Eldeki dava, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin (TBMM/Meclis) 21/5/2025 tarihli ve 1450 sayılı kararıyla Hâkimler ve Savcılar Kurulu (HSK) üyeliğine yapılan seçimlerin iptali talebine ilişkindir.

2. Anayasa Mahkemesinin çoğunluk kararı: "dava konusu TBMM kararı, TBMM'ye Anayasa'nın 159. maddesi kapsamında verilmiş HSK üyelerinden bir kısmının seçimi görevinin yerine getirilmesine ilişkin olup söz konusu karar içeriği itibarıyla Meclisin çalışma usul ve esaslarına yönelik herhangi bir düzenleme içermemektedir. Bu itibarla dava konusu TBMM kararıyla Meclisin çalışma usul ve esaslarına yönelik içtüzük değişikliği veya düzenlemesi niteliğinde bir kuralın veya uygulamanın öngörülmediği gözetildiğinde anılan kararın Anayasa'ya uygunluk denetiminin Anayasa Mahkemesinin görev alanının dışında kaldığı sonucuna ulaşılmıştır." şeklindedir.

3. Çoğunluk kararının gerekçesinde ilk olarak Anayasa'nın yalnızca yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına, milletvekilliğinin düşürülmesine ve TBMM içtüzüğünün değiştirilmesine ilişkin parlamento kararlarını Anayasa'ya uygunluk denetimine tabi tuttuğuna değinilmiştir. Kararda, bununla birlikte adı yeni bir içtüzük düzenlemesi veya değişikliği olmadığı ve içtüzük yapılmasına ilişkin yöntemin uygulanmadığı hallerde dahi eğer hukuksal niteliği, etkisi ve doğurduğu sonuçlar bakımından birer içtüzük kuralı niteliğinde olan TBMM kararları söz konusu ise bunların anayasallık denetimine tabi tutulabileceği belirtilmiştir. Bir başka anlatımla Anayasa Mahkemesinin şeklen içtüzük değişikliği niteliğinde olmayan bir Meclis kararını içeriğini dikkate alarak eylemli içtüzük değişikliği olarak nitelendirip Anayasaya uygunluk yönünden denetleyebileceği gördüğüne yer verilmiştir.

4. Gerekçede son olarak, iptali talep edilen Meclis kararının TBMM'ye Anayasa'nın 159. maddesi kapsamında verilmiş HSK üyelerinin bir kısmının seçimi görevinin yerine getirilmesine ilişkin olduğu ve karar içeriği itibarıyla Meclisin "çalışma usul ve esaslarına yönelik herhangi bir düzenleme içermediği" belirtilmiş; bu nedenle kararın Anayasa'ya aykırı olduğu iddiasıyla yapılan iptal isteminin görevsizlik nedeniyle reddedildiği vurgulanmıştır.

5. İptal istemine konu TBMM kararının görevsizlik nedeniyle reddine karar verilmesi, sonucu itibarıyla doğru olmakla birlikte çoğunluğun bu hükmün gerekçesinde yer alan değerlendirmelerine aşağıda açıklamış olduğum gerekçelerle katılmamaktayım:

6. İlk olarak şeklen içtüzük düzenlemesi niteliğinde olmayan TBMM kararlarının içeriğinden hareketle eylemli içtüzük değişikliği kabul edilerek Anayasa'ya uygunluk denetimine tabi tutulabileceği yönündeki çoğunluğun gerekçesi bizatihi Anayasa'nın lafzı ile çelişmektedir.

7. Bu bağlamda Anayasa'nın 148. maddesinde Anayasa Mahkemesinin görev ve yetkileri düzenleme altına alınmıştır. Anayasa Mahkemesine verilen görevlerden biri de madde metninde "... Türkiye Büyük Millet Meclisi içtüzüğünün Anayasaya şekil ve esas bakımlarından uygunluğunu denetler..." şeklinde ifade edilmiştir.

8. Anayasa koyucu, parlamento kararlarının hangilerinin yargı denetimine tabi olduğunu ve bu denetimi yapacak olan yargı merciini bizzat belirme yoluna gitmiştir. Buna

göre (a) TBMM İçtüzüğü değişikliğine ilişkin kararlar (Anayasa md. 148), (b) milletvekilliğinin düşmesine ilişkin kararlar ve (c) yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına ilişkin kararlar (Anayasa md. 85) Anayasa Mahkemesinin denetimine tabidir. Bunu dışındaki parlamento kararları yönünden ise bireysel başvuru da dâhil olmak üzere yargısal bir denetim söz konusu değildir.

9. Diğer yandan Anayasa'nın 95. maddesinin birinci fıkrasında "*Türkiye Büyük Millet Meclisi, çalışmalarını, kendi yaptığı İçtüzük hükümlerine göre yürütür.*" hükmüne yer verilmiştir. Ayrıca Anayasa'nın 88. maddesinde, kanun tekliflerinin TBMM'de görüşülme usul ve esaslarının içtüzükle düzenleneceği; 94. maddesinde, TBMM Başkanvekillerinin, Kâtip Üyelerinin ve İdare Amirlerinin adedi, seçim nisabı, oylama sayısı ve usullerinin Meclis İçtüzüğünde belirleneceği; 98. maddesinde, Meclis araştırması, genel görüşme ve yazılı soru önergelerinin verilme şekli, içeriği ve kapsamı ile araştırma usullerinin Meclis İçtüzüğü ile düzenleneceği yönünde düzenlemeler yer almaktadır.

10. Esasında TBMM İçtüzüğü 5/3/1973 tarihinde kabul edilmiş ve 13/4/1973 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanmıştır. 709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası 7/11/1982 tarihinde halk oylaması sonucu kabul edilmiştir. Anayasa'nın geçici 6. maddesinde Anayasaya göre kurulan Türkiye Büyük Millet Meclisinin toplantı ve çalışmaları için kendi içtüzükleri yapılmaya kadar, Millet Meclisinin 12 Eylül 1980 tarihinden önce yürürlükte olan İçtüzüğünün, Anayasaya aykırı olmayan hükümlerinin uygulanacağı ifade edilmiştir. Ancak Anayasa'nın kabulünden sonra yeni bir İçtüzük yapılmadığından halen 5/3/1973 tarihinde kabul edilmiş TBMM İçtüzüğü hukuki varlığını sürdürmektedir.

11. TBMM İçtüzüğü diğer parlamento kararlarının aksine birel işlem değil "**kural işlem**" niteliğindedir. İçtüzük, parlamentonun çalışma usulünü düzenleyen hukuk kurallarıdır. Anayasa koyucu bu nedenle TBMM İçtüzüğü'nde yapılacak değişiklikleri Anayasa Mahkemesinin yargı denetimine tabi kılmıştır. Anayasa'nın 148. maddesi, Anayasa Mahkemesine TBMM İçtüzüğü'nde yapılacak değişikliklerin hem şekil hem de esas bakımından Anayasa'ya uygunluğu konusunda denetim yetkisi vermiştir.

12. Çoğunluğun karar gerekçesinde değinilen -ve Anayasa Mahkemesinin yerleşik hal alan birçok kararında da kabul edilmiş olan- *şeklen içtüzük düzenlemesi ya da değişikliği niteliğinde olmayan TBMM kararlarının içeriğinden hareket edilerek bu kapsamda kabul edilmesi ve anayasallık denetimine tabi tutulması* yönündeki yaklaşım, Mahkememizin Anayasa (ve kanunlarla) kendisine verilen görev sınırının dışında bir denetim yapması sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

13. Konuya ilişkin olarak daha önce Mahkememiz önüne gelen bir iptal davasındaki karşıoy yazımızda da değindiğimiz üzere Anayasa Mahkemesi ancak kendisine verilen yetki dâhilinde Anayasa'ya uygunluk denetimi yapmakla görevli ve yetkili bir yargı organıdır. Kuşkusuz bir hukuk devletinde bir Meclis kararının Anayasa'ya aykırı olması durumunda Anayasa Mahkemesince denetlenmesi ve bu aykırılığın giderilmesi Anayasa'nın üstünlüğü ve bağlayıcılığının kaçınılmaz bir gereği olarak görülmelidir. Bununla birlikte bu biçimdeki denetimin, denetim yetkisini Anayasa'dan alan Anayasa Mahkemesi gibi bir yargı organı tarafından gerçekleştirilmesi ancak açık bir pozitif hukuk kuralı ile yetkilendirildiğinde mümkün hâle gelebilir (bkz AYM,E.2023/113, K.2023/127, 26/7/2023, **Karşiov yazımız** § 9).

14. Anayasa Mahkemesi denetim yetkisi ve kapsamını Anayasa kurallarından alan ve anayasal hükümler çerçevesinde denetim yapan ve bu çerçevede dâhilinde aynı zamanda belirli TBMM kararlarını denetleyebilen bir yargı organıdır. Bu nedendir ki Anayasa Mahkemesinin, yüzlerce TBMM kararı içerisinde adı TBMM İçtüzüğü olmamakla birlikte TBMM'nin işleyişi ve çalışma düzeni ile ilgili olan Meclis kararlarını da İçtüzük niteliğinde bir düzenleme veya eylemli İçtüzük değişikliği niteliğinde görüp inceleme yetkisi ile hareket etmesi, anayasal hükümlere bakıldığında mümkün gözükmemektedir (AYM, E.2023/113, K.2023/127, 26/7/2023, **karşiov yazımız** § 9).

15. Nitekim Anayasa Mahkemesi daha önce verdiği bir kararda Radyo ve Televizyon Üst Kurulunda (RTÜK) boşalacak bir üyelikle ilgili TBMM Genel Kurulunca yapılan seçime ilişkin olarak "*dava konusu TBMM Kararı'nın düzenleyici işlem ve İçtüzük değişikliği niteliğinde olmadığı, mevcut sorunla sınırlı ve bu sorunu çözmeye yönelik münferit bir parlamento kararı olduğu*" gerekçesiyle iptal isteminin görevsizlik nedeniyle reddine karar vermiştir (AYM, E.2015/71, K.2015/79, 3/9/2015, § 6). Yine bir kanun tasarısının koşulları oluşmamasına rağmen temel kanun olarak görüşülmesine dair TBMM kararının iptalinin istendiği bir başka davada Mahkeme "*İptali talep edilen TBMM Kararının İçtüzük'ün anılan [181.] maddesinde belirtilen şekilde geçerli bir düzenleyici işlem olarak İçtüzük'ün 91. maddesini değiştiren bir niteliğe sahip olmadığı açık olup bu yönüyle de anılan Karar'ın bir içtüzük değişikliği olarak kabul edilmesi mümkün değildir.*" demek suretiyle iptal isteminin görevsizlik nedeniyle reddi yönünde hüküm tesis etmiştir (AYM, E.2015/41, K.2017/98, 4/5/2017, § 12).

16. Bu durumda, adı İçtüzük kuralı olarak zikredilmemekle birlikte Anayasa'ya aykırı biçimde tesis edilen TBMM kararları ile TBMM İçtüzüğü hükümlerinin aşılması ya da bu kararlar vesilesiyle Anayasa'ya aykırı uygulamalar yapılması gibi sakıncalar akla gelebilir. Bu tür mahzurlu hallerin önlenmesi elbette bir hukuk devletinde Anayasa'nın üstünlüğünün tesis bakımından oldukça önemlidir. Ancak Meclis kararlarının anayasallık denetimi konusunda Anayasa Mahkemesinin yetkisinin "**verilmiş bir yetki**" olduğunu, Anayasa koyucu tarafından verilmeyen bir yetkinin yorum yoluyla elde edilemeyeceğini ve yine Anayasa'nın verdiği sınırlı yetkinin yorum yoluyla genişletilemeyeceğini önemle ifade etmek gerekir aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz AYM, E.2023/113, K.2023/127, 26/7/2023, **karşiov yazımız** § 10).

17. Dolayısıyla böyle bir durumda Anayasa'ya uygunluk denetiminin yapılamayacağı birçok Meclis kararının ortaya çıkması her ne kadar Anayasa'nın üstünlüğü ve bağlayıcılığı ile ilgili ciddi bir sorun teşkil etse de bu kapsamdaki bir sorunun Anayasa Mahkemesinin yoruma ilişkin bir tercihinden değil Anayasa koyucunun iradesinden kaynaklanmakta olduğu gözardı edilmemelidir (AYM, E.2023/113, K.2023/127, 26/7/2023, **karşiov yazımız** § 11).

18. Diğer yandan çoğunluk kararının gerekçesinde yer alan "*iptal talebine konu TBMM kararının Meclis çalışma usul ve esaslarına ilişkin uygulama içermediği*" şeklindeki değerlendirmenin de doğru olmadığını düşünmekteyim.

19. Anayasa'da TBMM'nin "*görev ve yetkileri*" genel olarak Anayasa'nın 87. maddesinde düzenlemiştir. Bu kapsamda Meclise verilen ilk görev ve yetki; kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmaktır. Maddede ayrıca "bütçe ve kesin hesap kanun tekliflerini

görüşmek ve kabul etmek", "para basılmasına ve savaş ilânına karar vermek", "milletlerarası andlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak", "genel ve özel af ilânına karar vermek" de TBMM'nin görev ve yetkileri arasında sayılmıştır. Ancak TBMM'nin görev ve yetkileri bunlarla sınırlı değildir. Zira Anayasa'nın başka birçok hükmünde TBMM tarafından kullanılması gereken yetki ve görevlere yer verilmiştir.

20. Bu kapsamda Anayasa'nın 159. maddesinde 2017 yılında yapılan değişiklikle TBMM'ye bir kısım HSK üyesini seçme görevi de verilmiştir. Buna göre HSK'nın üç üyesi Yargıtay üyeleri, bir üyesi Danıştay üyeleri, üç üyesi nitelikleri kanunda belirtilen yükseköğretim kurumlarının hukuk dallarında görev yapan öğretim üyeleri ile avukatlar arasından TBMM tarafından seçilmektedir.

21. Anayasa ile Meclise bir kısım HSK üyesini seçme görevi verilirken 159. maddede bu seçime dair usul ve esaslar bakımından "... Kurulun Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından seçilecek üyeliklerine ilişkin başvurular, Meclis Başkanlığına yapılır. Başkanlık, başvuruları Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyona gönderir. Komisyon her bir üyelik için üç adayı, üye tamsayısının üçte iki çoğunluğuyla belirler. Birinci oylamada aday belirleme işleminin sonuçlandırılmaması halinde ikinci oylamada üye tamsayısının beşte üç çoğunluğu aranır. Bu oylamada da aday belirlenemediği takdirde, her bir üyelik için en çok oyu alan iki aday arasında ad çekme usulü ile aday belirleme işlemi tamamlanır. Türkiye Büyük Millet Meclisi, Komisyon tarafından belirlenen adaylar arasından, her bir üye için ayrı ayrı gizli oyla seçim yapar. Birinci oylamada üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu; bu oylamada seçimin sonuçlandırılmaması halinde, ikinci oylamada üye tamsayısının beşte üç çoğunluğu aranır. İkinci oylamada da üye seçilemediği takdirde en çok oyu alan iki aday arasında ad çekme usulü ile üye seçimi tamamlanır." şeklinde düzenlemeye yer verilmiştir.

22. Buna göre Anayasa koyucu seçim sürecinde Meclis Başkanlığına, başvuruları alma ve Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyona (Komisyon) gönderme; Komisyona, adayları belirleme; Genel Kurula da Komisyona belirlenen adaylar arasından HSK üyelerini seçme görevini vermiştir. Anayasa ile öngörülen bu düzenlemelerin dışında TBMM İçtüzüğü'nde Meclis tarafından yapılacak HSK üyeliği seçimine ilişkin herhangi bir hüküm mevcut değildir.

23. Yukarıda değinildiği üzere Anayasa'nın 95. maddesinin birinci fıkrası uyarınca TBMM; çalışmalarını, kendi yaptığı İçtüzük hükümlerine göre yürütür. TBMM İçtüzüğü, Meclisin yapacağı çalışmalara dair usul ve esasların belirlendiği bir hukuk metnidir. Bu bağlamda Anayasa koyucunun TBMM tarafından yerine getirilen görevlerin türüne ya da şekline dair bir ayırım yapmadan Meclisin (tüm) çalışmalarını kendi yaptığı İçtüzük hükümlerine göre yürütmesi esasını benimsediği önemle vurgulanmalıdır. Nitekim İçtüzüğün sistematigi incelendiğinde Meclisin kanun yapma faaliyetinin dışındaki görevlerine ilişkin olarak da hükümlere yer verildiği görülmektedir. Bu kapsamda örneğin İçtüzüğün Dördüncü Bölümünde "Savaş Hali İlanı ve Silahlı Kuvvetlerle İlgili Kararlar" a ilişkin düzenlemeler yer almaktadır. Yine İçtüzük'te Komisyonlar "Türkiye Büyük Millet Meclisinin Kuruluşu" kenar başlıklı İkinci Kısım'ın Üçüncü Bölümünde özel olarak ve etraflı şekilde düzenleme altına alınmıştır.

24. Dolayısıyla HSK'ya üye seçimine ilişkin Meclis tarafından yapılan **"başvuruları kabul etme", "Komisyona sevk etme", "Komisyonca aday belirleme" ve "Genel Kurulca adaylar arasından üye seçme"** işlemlerinin Anayasa'nın 159. maddesiyle TBMM'ye verilen bir görevin yerine getirilmesine dair Meclis çalışmaları olduğunda tereddüt bulunmamaktadır. Esasında Meclise Anayasa ile TBMM'ye kanun çıkarma dışında verilen birçok farklı görev ve yetki bulunduğundan, yasama organının faaliyet alanının ve çalışmalarının kanun yapmaktan ibaret olmadığı açıktır. Bu çerçevede yasama işlemi kavramının yapılan işin niteliğinin ötesinde işlemi yapan organın niteliğiyle de bağlantılı olduğu, kanunlarla birlikte Meclis kararlarının da yasama tasarrufu olarak ifade edildiği gözardı edilmemelidir.

25. Eldeki davada iptal istemine dayanak olgular arasında **"Komisyonda siyasi partilerin güçleri oranında temsil edilmediği", "Komisyonda ve Genel Kurulda yapılan oymalarda liste usulünün uygulandığı", "seçilecek üyelere biri için Komisyonda aday belirlenirken ad çekme usulünün uygulanması gerekirken oylamaya devam edilmesi sonucunda adayın değiştirildiği", "seçilen adaylardan birinin Anayasa tarafından öngörülen adaylık koşulunu sağlamadığı"** gibi iddiaların bulunduğu görülmektedir.

26. Buna göre eldeli iptal talebine konu Meclis kararının alındığı sürece ilişkin olarak ileri sürülen Anayasa'ya aykırılık iddialarının, TBMM tarafından HSK'ya üye seçimine ilişkin yerine getirilen görevin işleyişiyle ilgili olduğunun kabulü gerekmektedir. Bir başka anlatımla iptal talebine konu karar, Anayasa'nın 159. maddesi ile TBMM'ye verilen HSK üyelerinden bir kısmını seçme görevinin yerine getirilmesiyle ilgilidir. Meclisin bu görevi yerine getirirken izleyeceği çalışma usulüne ilişkin olarak anılan Anayasa maddesinde bazı hükümlere yer verilmiştir. Bu maddede düzenleme olmayan hususlardaki işleyiş ise Meclis organlarının aldığı kararlar çerçevesinde gerçekleşmiştir. Hal böyle olunca bu işleyişte alınan kararların ve yapılan uygulamaların Meclisin çalışma usul ve esaslarıyla ilgili olmadığını söylemek mümkün görünmemektedir. Bir başka deyişle bu karar ve uygulamalar, TBMM'nin HSK'ya üye seçme görevini nasıl yerine getireceğini bizzat şekillendiren çalışmalardır.

27. Bu bağlamda Anayasa Mahkemesinin, TBMM'nin farklı alanlardaki görevlerine ilişkin verdiği bazı kararları eylemli içtüzük değişikliği kabul ederek esas bakımından incelemeye tabi tuttuğu ve iptallerine karar verdiği görülmektedir. Mahkeme, bu çerçevede Millet Meclisi üyelerinin ödenek ve yolluklarının saptanmasına ilişkin Millet Meclisi Kararını bir içtüzük düzenlemesi niteliğinde görmüş ve düzenlemenin kanunla yapılması gerektiğinden bahisle iptal kararı vermiştir (AYM, E.1977/6, K.1977/14, 22/2/1977). Mahkeme ayrıca Bakanlar Kuruluna güven oylaması hakkındaki TBMM kararının bir içtüzük kuralı niteliğinde olduğunu kabul ederek esas bakımından incelemiş ve güvenoyu için yeterli kabul oyunun bulunmadığını tespit ederek iptaline hükmetmiştir (AYM, E.1996/19, K.1996/13, 14/5/1996). Yine olağanüstü halin uzatılmasına dair TBMM kararı da bir içtüzük kuralı olarak nitelendirilmiş ve oylama nisabı yönünden Anayasa'ya aykırı görülerek iptal edilmiştir (AYM, E.1996/20, K.1996/14, 14/5/1996). Aynı şekilde ülkemizde konuşlandırılan çokuluslu gücün görev süresinin uzatılmasına ilişkin TBMM kararı da bir içtüzük kuralı niteliğinde görülerek esas bakımından incelenmiş ve oylama nisabı yönünden Anayasa'ya aykırı olduğundan iptali sonucuna ulaşılmıştır (AYM, E.1996/21, K.1996/15, 14/5/1996).

28. Öte yandan dava dilekçesinde ileri sürülen **"seçilecek üyelere biri için Komisyonda aday belirlenirken ad çekme usulünün uygulanması gerekirken oylamaya devam edilmesi sonucunda adayın değiştirildiği"** ve **"seçilen adaylardan birinin Anayasa tarafından**

 ng r len adaylık koşulunu sağlamadığı" iddiaları, seçime ilişkin TBMM karar ve uygulamalarının doğrudan Anayasa'nın 159. maddesine aykırı olduğunu ilişkindir. Bu kapsamda Meclis tarafından HSK  yesi seçimine dair alınan karar ve yapılan uygulamaların bızatihi seçim usulünü  ng ren Anayasa hükmünü ihlal ettiği  ne sürülmektedir. Dava dosyasındaki belgeler incelendiğinde bu iddialara ilişkin olgusal temellerin mevcut olduğu da görülmektedir.

29. Sonuç olarak eldeki davada iptal istemine konu edilen TBMM'nin 21/5/2025 tarihli ve 1450 sayılı HSK  yeli ine ilişkin seçim kararının; Meclisin Anayasa ile verilen bir görevin yerine getirilmesi kapsamında çalışma usul ve esaslarına ilişkin olduğunun, seçim süreci içinde özellikle Komisyon ve Genel Kurul aşamalarında alınan kararların ve yapılan uygulamaların -Anayasa Mahkemesi içtihadına göre- eylemli içtüzük düzenlemesi/de i ikli i niteliğinde bulunduğunun; buna karşılık iptal istemine konu kararlar şekli olarak TBMM i t zt  nde bir düzenleme/değişiklik yapılmadığından bu kararın anayasallık denetiminin Anayasa Mahkemesinin görevinde olmadığının kabulü gerekmektedir.

30. Bu itibarla eldeki iptal isteminin açıklamış olduğum bu farklı gerekçeyle görev yönünden reddi gerektiği kanaatinde olduğumdan Sayın  o unlu un iptal gerekçesine katılmamaktayım.

 ye
Yıldız SEFERİNO LU

KARŞI OY GEREKÇESİ

1. Anayasa Mahkemesi sayın çoğunluğunca; 21/5/2025 tarihli ve 1450 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kurulu üyeliği seçimlerine dair Türkiye Büyük Millet Meclisi Kararı'nın iptali ve yürürlüğünün durdurulması talebinin görevsizlik nedeniyle REDDİNE karar verilmiştir. Aşağıda belirteceğim gerekçelerle sayın çoğunluğun görüşüne katılmadım.

2. Parlamento kararları ilke olarak Anayasa'ya uygunluk denetimine tabii olmazken içtüzük kuralları bu ilkenin istisnalarından birini oluşturmaktadır. İçtüzük meclisin çalışma yöntem ve esaslarını düzenleyen bir parlamento kararıdır. İçtüzüklerin iktidar ile muhalefet arasındaki ilişkiyi düzenlemesi ve millet iradesinin meclis çalışmalarına yansımaları konusunda belirleyici bir rol oynaması sebebiyle içtüzükler sessiz anayasa olarak nitelendirilmiştir. Bu siyasal önemi nedeniyle diğer parlamento kararlarının aksine içtüzük anayasa uygunluk denetimine tabii tutulmuştur.

3. Anayasa Mahkemesi kararları ile içtüzük düzenlemesi niteliğindeki parlamento kararlarını eylemli iç tüzük kuralı kabul ederek incelemiştir. Öncelikle davaya konu parlamento kararının niteliğinin belirlenmesi gerekmektedir.

4. Anayasa'nın 148. maddesinin birinci fıkrasına göre Anayasa Mahkemesi, kanunların, Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin (CBK) ve TBMM İçtüzüğü'nün Anayasa'ya şekil ve esas bakımlarından uygunluğunu denetler. Anayasa'nın 85. maddesinde de "*Yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına veya milletvekilliğinin düşmesine 84 üncü maddenin birinci, üçüncü veya dördüncü fıkralarına göre karar verilmiş olması hallerinde, Meclis Genel Kurulu kararının alındığı tarihten başlayarak yedi gün içerisinde ilgili milletvekili veya bir diğer milletvekili, kararın, Anayasaya, kanuna veya İçtüzüğe aykırılığı iddiasıyla iptali için Anayasa Mahkemesine başvurabilir. Anayasa Mahkemesi, iptal istemini onbeş gün içerisinde kesin karara bağlar.*" denilmek suretiyle denetime tabi TBMM kararları gösterilmiştir.

5. Anayasa'nın 85. maddesinde yer verilen yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına veya milletvekilliğinin düşmesine ilişkin TBMM kararları ile Anayasa'nın 148. maddesinde belirtilen TBMM İçtüzüğü'nün hukuki nitelikleri bakımından birer parlamento kararı olduklarında duraksama bulunmamaktadır. Anayasa'da sayılarak gösterilen bu kararlar dışında kalan parlamento kararları Anayasa'ya uygunluk denetimine tabi tutulamamaktadır.

6. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesinin birçok kararında belirtildiği üzere iptali talep edilen bir normun anayasal denetime tabi tutulabilecek nitelikte olup olmadığı belirlenirken sadece o normun nasıl nitelendirildiğine ve adlandırıldığına veya bu işlemin nasıl bir yöntem izlenerek yapıldığına bakılması yeterli olmayıp yapılaş yöntemi ve adı ne olursa olsun hukuksal niteliği, etkisi ve doğurduğu sonuçların da gözetilmesi gerektiği açıktır. Yapılacak değerlendirme sonucunda iptali istenen normun, Anayasa'nın 148. maddesi uyarınca Anayasa Mahkemesinin denetim alanına giren kanun, CBK veya TBMM İçtüzüğü ile aynı değer ve etkide bir işlem olduğu kamsına varılırsa bu işlem Anayasa Mahkemesince denetlenebilir. Aksi hâlde, hukuksal nitelikleri, etkileri ve meydana getirdikleri sonuçlar bakımından, Anayasa'ya uygunluk denetimine tabi tutulan kanun, CBK ve TBMM İçtüzüğü ile eşdeğerde bulunan ve bu nedenle de belirtilen işlemlere özgü yöntem ve isimlerle tesis edilip hukuki varlık kazanması gereken bazı normlar, farklı yöntem ve isimlerle hukuk

sistemine dahil edilerek Anayasa'ya uygunluk denetiminin kapsamı dışına çıkarılabilir (AYM, E.2023/113, K.2023/127, 26/7/2023, § 4; E.2007/51, K.2007/56, 15/5/2007; E.2007/62, K.2007/66, 5/7/2007).

7. Bu durumda adı yeni bir içtüzük düzenlemesi veya değişikliği olmadığı ve içtüzük yapılması ve değiştirilmesindeki yöntem uygulanmadığı hâlde değer ve etkisi bakımından birer içtüzük kuralı niteliğinde olan TBMM kararları anayasallık denetimine tâbi tutulabilir. Değer ve etkileri bakımından aralarında fark bulunmayan yasama tasarruflarının aynı yargısal denetime tâbi tutulmaları hukuk devleti olmanın da gereğidir (AYM, E.2023/113, K.2023/127, 26/7/2023, § 5; E.2007/45, K.2007/54, 1/5/2007).

8. TBMM kararlarının eylemli içtüzük değişikliği iddiasıyla incelenebilmesi için kararın konusunun bizzat TBMM'nin çalışma usul ve esaslarına ilişkin olması gerekmektedir. Öte yandan içtüzük değişikliği niteliğinde olduğu ileri sürülen iddianın, süreç bir TBMM kararıyla sonuçlanmış olmak kaydıyla, kararın konusundan bağımsız olarak TBMM kararına dayanak teşkil eden aşamalardan birisine ilişkin olması yeterlidir.

9. Nitekim Anayasa Mahkemesi, TBMM'nin Bakanlar Kuruluna güven oylaması hakkındaki kararının konusu esas itibarıyla Meclisin çalışma usulü olmamasına karşın kararın alınmasındaki karar yeter sayılarıyla ilgili yaptığı değerlendirme sonucunda kararı içtüzük kuralı niteliğinde görmüş ve iptal etmiştir (AYM, E.1996/19, K.1996/13, 14/5/1996). Mahkeme, "*Olağanüstü Halin 10 İlde Uzatılmasına Dair*" TBMM kararının içtüzük değişikliği niteliğinde olduğuna ilişkin iddiayı incelediği kararında da "*Dâva konusu kararla oluşan içtüzük kuralının, karardan ayrılmasının olanaksızlığı karşısında, karar bir bütün olarak ele alınıp yargıya varılmıştır.*" yönündeki değerlendirmesiyle dava konusu işlemin Meclisin çalışma usul ve esaslarıyla ilgili olmadığını, ancak alınan karara vücut veren oylama yönteminin, salt kararın konusu olmadığından bahisle incelenmemesinin söz konusu olamayacağını belirtmiştir (AYM, E.1996/20, K.1996/14, 14/5/1996). Aynı şekilde "*Ülkemizde Konuşlandırılan Çökuluslu Gücün Görev Süresinin Uzatılmasına İlişkin*" kararının toplantıya katılan üyelerin salt çoğunluğu sağlanmadan alındığı gerekçesiyle eylemli içtüzük değişikliği niteliğinde görmüştür (AYM, E.1996/21, K.1996/15, 14/5/1996).

10. Anayasa Mahkemesi, Meclis kararının oluşumuna ilişkin aşamalardaki uygulamalar nedeniyle de eylemli içtüzük değişikliği iddialarını incelemiştir. Mahkeme bir kararında, Genel Kurul aşamasından önceki aşamayla ilgili olarak Danışma Kurulunun önerisi alınmadan ve genel görüşme ön görüşmeleri yapılmadan bir parti grubunun genel görüşme günü ile çalışma gün ve saatlerinin belirlenmesine ilişkin önerisinin Genel Kurulda oylanmasına ilişkin TBMM kararını içtüzük değişikliği niteliğinde görmüş ve işin esasını incelemiştir (AYM, E.1999/12, K.1999/5, 25/03/1999). Seçimlerin yenilenmesi kararının değiştirilmesi hakkındaki önerenin Anayasa Komisyonunda görüşülmeden doğrudan gündeme alınmasına ilişkin Genel Kurul kararının ise yeni bir içtüzük kuralı niteliğinde olduğunu değerlendirmiştir (AYM, E.1999/14, K.1999/6, 26/3/1999). Bir başka kararında Mahkeme, karar yeter sayısı bakımından Anayasa ile getirilen düzenleme gözetilmeksizin alınan Meclis kararının eylemli içtüzük değişikliği niteliği taşıdığını değerlendirmiştir (AYM, E.1996/21, K.1996/15, 14/5/1996).

11. İçtüzük değişikliği iddiasına konu edilen 21/5/2025 tarihli ve 1450 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kurulu üyelikleri seçimlerine ilişkin TBMM Kararı, TBMM'ye

Anayasa'nın 159. maddesi kapsamında verilen HSK üyelerinden bir kısmının seçimi görevinin yerine getirilmesine ilişkindir.

12. Dava dilekçesinde ve ek dilekçelerde, yedi HSK üyeliği için aday belirleme ve seçim yapılması gerekirken seçimlerin beş üyelik için yapıldığı, Karma Komisyonun siyasi partilerin güçleri oranında temsil edilmelerini sağlayacak şekilde oluşturulmadığı, Karma Komisyonunda ve Genel Kurulda yapılan seçimlerin Anayasa'nın 159. maddesinde öngörülen seçim usulüne uygun olarak yapılmadığı ve üyelik için aranan şartları taşımayan kişinin üye olarak seçildiği iddia edilmiştir. Dolayısıyla dava konusu işlem, İçtüzük değişikliği iddialarını içeren bir süreç sonucunda alınmış bir TBMM kararıdır. Öte yandan İçtüzük değişikliği iddialarının hem bu Karar'a kaynaklık eden Karma Komisyon hem de Karar'ın alındığı Genel Kurul aşamalarını kapsadığı açıktır.

13. Bir TBMM kararının İçtüzük değişikliği niteliği taşıması, mevcut bir İçtüzük kuralını değiştirmesi veya Meclisin çalışmalarına ilişkin yeni bir kural ihdas etmesi şeklinde gerçekleşebilir (AYM, E.1977/88, K.1977/120, 4/10/1977 E.1979/22, K.1979/45, 18/12/1979; E.1992/26, K.1992/48, 17/9/1992; E.1996/19, K.1996/13, 14/5/1996; E.1996/19, K.1996/13, 14/5/1996). Bu bakımdan dava konusu TBMM kararının mevcut bir İçtüzük kuralını değiştiren veya yeni bir İçtüzük kuralı getiren yönünün bulunup bulunmadığı değerlendirilmelidir. TBMM İçtüzüğünde, genel olarak komisyon ve Genel Kurulda yapılacak seçimlere ilişkin hükümler bulunmakta ise de Anayasa'da veya kanunlarda belirtilen kurum ve kuruluşlara yapılacak üye seçimlerinde komisyon veya Genel Kurul aşamalarında nasıl bir yol izleneceğine ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak HSK üyelikleri için yapılacak seçimlerde Karma Komisyon ve Genel Kurul aşamasında adayların belirlenmesi ve üyelerin seçiminin nasıl yapılacağı Anayasa'nın 159. maddesinde düzenlenmiştir. Anayasa Mahkemesi, Meclisin çalışma usulünün Anayasa ile düzenlendiği durumlarda bu hükümlerin de İçtüzük kuralı niteliği taşıdığını *"Anayasa'nın yaşama geçirilmesi yönünden Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin toplantı ve karar yeter sayılarının belirlenmesinin bir İçtüzük konusu olduğu açıktır."* ifadeleriyle daha önce değerlendirmiştir (AYM, E.1996/21, K.1996/15, 14/05/1996; AYM, E.1996/20, K.1996/14, 14/05/1996).

14. Bu bağlamda, Karma Komisyon ve Genel Kurulda yapılan seçimlerde Anayasa ile düzenlenen usulden farklı bir usulün uygulanıp uygulanmadığının tespit edilebilmesi için bu aşamalarda oylama ve seçimlerin nasıl yapıldığına kısaca yer vermek gerekmektedir.

15. Anayasa'nın 159. maddesi ile 11/12/2010 tarihli ve 6087 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kurulu Kanunu'nun 18 ila 20. maddeleri uyarınca HSK üyelikleri için yapılacak seçimlere ilişkin ilan TBMM Başkanlığınca 8/4/2025 tarihli ve 32864 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmış ve söz konusu ilanda beş üyelik için seçim yapılacağı belirtilmiştir. HSK üyelikleri için TBMM Başkanlığına yapılan adaylık başvuruları, TBMM Başkanlığınca Anayasa ve Adalet Komisyonları üyelerinden oluşan Karma Komisyona 16/4/2025 tarihinde havale edilmiştir. Meclis Başkanlığınca Komisyona gönderilen yazıda, Meclis tarafından seçilecek üye sayısının beş olduğu belirtilmiştir.

16. Karma Komisyon için ayrı bir üye dağılımı yapılmamakta ve İçtüzük hükümleri uyarınca Anayasa ve Adalet Komisyonlarının üye dağılımı ayrı ayrı hesaplanıp bu Komisyonların üyeleri seçildikten sonra iki komisyonun birlikte toplanması Karma Komisyonu oluşturmaktadır. Karma Komisyonunda aday seçiminin yapıldığı 6/5/2025 tarihinde

siyasi parti gruplarının sahip oldukları mevcut üye sayıları gözetilerek olması gereken üye dağılımının ve mevcut durumun buna uygun olup olmadığının belirlenebilmesi bakımından TBMM'den bu hususta bilgi istenmiştir. TBMM'nin 29/5/2025 tarihli yazısında verilen bilgiler doğrultusunda, Anayasa ve Adalet Komisyonlarında TBMM üye sayısı itibarıyla orantılı olarak temsil edilmesi gereken siyasi Parti gruplarından İYİ Partinin olması gerekenden farklı olarak ilgili Komisyonlarda birer fazla üye ile temsil edildiği, bu durumun Meclis Başkanlığınca anılan Parti grubuna bildirildiği, ancak gerekli işlemlerin Parti tarafından yapılmaması nedeniyle Komisyonlardaki mevcut milletvekillerinin katılımı suretiyle Karma Komisyonunda HSK üyelikleri için adayların belirlenmesine yönelik seçimlerin yapıldığı anlaşılmaktadır. Buna göre, Karma Komisyonunda CHP grubunun iki üyesinin daha olması gerekirken bu üyelikler İYİ Parti grubuna ait olmuştur.

17. Karma Komisyon 22/4/2025 tarihli toplantısında, başvuruların değerlendirilmesi, adaylık seçimine katılabileceklerin tespiti için anılan Komisyon üyelerinden oluşan beş kişilik bir alt komisyon oluşturulmasını kararlaştırmıştır. Bu kapsamda oluşturulan alt komisyona yapılan 24/4/2025 tarihli toplantıda Yargıtay kontenjanından seçilecek üç üye için toplam 48 aday adayının, Danıştay kontenjanından seçilecek bir üye için 6 aday adayının, öğretim üyeleri ile avukatlar arasından seçilecek bir üye için toplam 47 aday adayının başvuruda bulunduğu tespit edilmiş ve bu hususları bildiren alt komisyon raporu 29/4/2025 tarihinde Karma Komisyona sunulmuştur.

18. Karma Komisyon, 6/5/2025 tarihli toplantısında toplam 101 kişilik aday adayları listesini kabul etmiş, yapılacak seçimlerde oy sayımı ve dökümü işlemlerini yerine getirmek üzere Tasnif Komisyonu oluşturmuş ve adayların belirlenmesi için seçimler başlamıştır.

19. Yargıtaydan seçilecek ikinci ve üçüncü üyeler bakımından adayların belirlenmesinde ise ikinci turda üçer aday adayları da aranan çoğunluğu sağlamış ve aday olarak seçilmişlerdir. Danıştaydan seçilecek bir üye ile öğretim üyeleri ile avukatlar arasından seçilecek bir üye için de aynı usulle üçer aday ikinci turda beşte üç çoğunluğu sağlayarak seçilmiştir. Belirlenen 15 aday Karma Komisyon tarafından Komisyon raporuyla Genel Kurula bildirilmiştir. Söz konusu Komisyon Raporunda, Yargıtay üyelikleri için Komisyonunda yapılan seçimlerde belirlenen adaylar birinci, ikinci, üçüncü üyelik için adaylar olarak gruplandırılmıştır.

20. Genel Kurulun 89. Birleşiminin Dördüncü Oturumunda seçim gündemine geçildiğinin Başkan tarafından açıklanması üzerine milletvekillerince usul tartışması açılması istenmiş ve Karma Komisyon aşamasında uygulanan seçim usulünün Anayasa'nın 159. maddesine aykırı olduğu ve Genel Kurulca seçimin yapılamayacağı ileri sürülerek Raporun Karma Komisyona iade edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu kapsamda lehte ve aleyhte yapılan konuşmalar tamamlandıktan sonra Başkan, tutumunda değişiklik olmadığını belirtmiş ve on dakika aradan sonra seçim gündemiyle beşinci oturuma geçilmiştir.

21. Başkan, belirlenen adaylar için Genel Kurulda yapılacak seçimlerde mühtürlü oy pusula ve zarflarının hazırlandığını, oy pusulasında her bir üyelik için belirlenen aday listelerinden birer adayın isimlerinin karşısında yer verilen kutunun içerisine çarpı işareti konulması suretiyle oylama yapılacağını açıklamış ve oy verme işlemine geçilmiştir. Yapılan ilk tur oylamada üçte iki çoğunluğu sağlayan aday olmamıştır. İkinci tur oylamada da beşte üç çoğunluk sağlanamaması üzerine her bir üyelik için en çok oyu alan adaylar arasından ad

çekme usulüyle üyeler belirlenmiştir. Buna göre Fuzuli Aydoğdu, Hakan Yüksel, Seyfi Han Yargıtay üyeleri arasından, Cengiz Aydemir Danıştay Üyeleri arasından ve Alişan Tiryaki avukatlar arasından seçilen üyeler olmuştur.

22. Karma Komisyonunda ve Genel Kurulda Yapılan Oylamalarda Liste Usulünün Uygulandığı İddiasının Eylemli İktüzük İhdası Niteliğinde Olup Olmadığının Değerlendirilmesi

23. Dava dilekçesinde, Genel Kurulda ve Karma Komisyonunda yapılan oylamalarda liste usulünün uygulanması nedeniyle Anayasa'nın 159. maddesinde düzenlenen HSK üyelerinin seçimi ile ilgili çalışma usulüne aykırı hareket edildiği ileri sürülmüştür. Anayasa'nın 159. maddesinin üçüncü fıkrasında Karma Komisyon ve Genel Kurulda yapılacak seçimler için *"...Komisyon her bir üyelik için üç adayı, üye tamsayısının üçte iki çoğunluğuyla belirler... Türkiye Büyük Millet Meclisi, Komisyon tarafından belirlenen adaylar arasından, her bir üye için ayrı ayrı gizli oyla seçim yapar..."* ifadelerine yer verilmek suretiyle her bir aday ve üye için seçimlerin ayrı ayrı yapılması gerektiği hüküm altına alınmıştır. Anayasa koyucu İktüzük'le düzenlenebilecek bir hususu attettiği önem nedeniyle bizzat da düzenleyebilir. Meclisin çalışmasına ilişkin bir hususu düzenlemesi bakımından maddi-içerik itibarıyla bu nitelikteki kuralların bir İktüzük hükmü olduğundan bahsetmek mümkündür. Bu bakımdan Anayasa/İktüzük ile öngörülen usul çerçevesinde vücut bulmadığı iddia edilen bir Meclis kararının eylemli İktüzük değişikliği iddiasına konu edilebileceği açıktır. Nitekim Anayasa Mahkemesi, Bakanlar Kurulu göreve başlarken yapılacak güven oylamasının Meclis çalışmaları içinde yer aldığını ve buna ilişkin düzenlemelerin Anayasa'nın uygulamaya geçirilmesi yönünden bir İktüzük konusu olduğunu belirtmiştir (AYM, E.1996/19, K.1996/13, 14/5/1996).

24. Karma Komisyonunda yapılan seçimlerde her bir üyelik için aday adaylarının oylanması liste şeklinde hazırlanmış oy pusulaları kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

25. Genel Kurulda yapılan seçimlerde de Karma Komisyon tarafından her bir üyelik için belirlenen adaylar o üyelik başlığı altında liste şeklinde sıralanmış oy pusulaları kullanılmak suretiyle oylanmıştır. Milletvekillerinden de her bir üyelik için Komisyon bakımından ilgili aday adaylarının, Genel Kurul bakımından ise ilgili üçer adayın ismi bulunan bu listeler üzerinde her bir üyenin altındaki Komisyondaki seçimler için üç, Genel Kuruldaki seçimler için bir adayın adının önüne işaret konulması istenmiştir.

26. Komisyon ve Genel Kurul aşamalarında adayların ve üyelerin nasıl belirleneceğini düzenleyen Anayasa'nın 159. maddesinde adayların belirlenmesinde her bir aday adayı için oylamaların ayrı ayrı yapılması şartıyla bu ayrı ayrı oylamaların ne şekilde icra edileceğine ilişkin herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu itibarla aday adaylarının ayrı ayrı oylanması işlevinin liste şeklinde gerçekleştirilmesinin mümkün olduğu anlaşılmaktadır. Genel Kurul aşaması bakımından da adayların tek tek oylanması sonucunu değiştirmemesi kaydıyla üyelerin liste şeklinde oylanarak seçilmelerinin mümkün olduğu anlaşılmaktadır.

27. Komisyonunda ve Genel Kurulda yapılan oylamalarda ise ayrı ayrı oylama yönteminin liste usulüyle gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla aday belirlemede

hangi seçim usulünün uygulanacağına ilişkin bu tercihin bir içtüzük kuralı ihdası niteliği taşımaktadır.

28. Yargıtay Kontenjanından Seçilecek Bir Üye İçin Adayların Belirlenmesinde İki Turun Sonunda Ad Çekme Usulü Uygulanması Gerekirken Oylamaya Devam Edilmiş Olmasının Eylemli İçtüzük İhdası Niteliğinde Olup Olmadığının Değerlendirilmesi

29. Karma Komisyon aşamasında yapılan seçimlerde, Yargıtay birinci üyeliğinin üçüncü adayının belirlenmesinde iki turun sonunda ad çekme usulü uygulanmamış, üçüncü aday için iki tur daha oylama yapılarak sonrasında ad çekme usulü uygulanmıştır. Bu durum Genel Kurulda oylamaya katılacak adaylarda değişikliğe sebebiyet vermiştir.

30. Dolayısıyla Karma Komisyonunda yapılan seçimlerde, adaylar liste usulüyle toplu olarak (her biri ayrı ayrı işaretlenmek üzere) oylanmasına rağmen, bunun devamında Anayasa'da öngörüldüğü üzere iki tur oylanana listeye artık ad çekme usulü uygulanmamış, bu sefer üçüncü aday, adaylar tek tek oylanarak belirleniyormuş gibi ilgili aday için tur süreci yeniden başlatılarak belirlenmiştir. Başka bir deyişle, Yargıtay kontenjanından seçilecek bir üye için üç adayın belirlenmesinde ilk iki aday için tur süreçleri ayrı ayrı işletilmemişken üçüncü adayın belirlenmesinde Komisyon baştan itibaren her adayı ayrı ayrı belirliyiormuş gibi tur süreçlerini yeniden başlatmış ve ad çekme usulünü de bu aday yönünden ayrıca uygulamıştır.

31. Anayasa'nın 159. maddesinin üçüncü fıkrasında Karma Komisyonunda yapılacak oylamaların iki turla sınırlandığı, adayın bu turlar neticesinde belirlenememesi durumunda ise ad çekme usulünün uygulanacağı hüküm altına alınmıştır.

32. Karma Komisyonunda yapılacak oylamalara ilişkin usulü belirleyen söz konusu hükmün içtüzük niteliği taşıdığı, ancak Komisyonunda buna aykırı olarak yapılan uygulamayla yeni bir seçim usulünün benimsendiği açıktır. Bu kapsamda, dava konusu TBMM kararına dayanak teşkil eden söz konusu seçim usulünün içtüzük değişikliği niteliğindedir.

33. Karma Komisyonunda Siyasi Partilerin Güçleri Oranında Temsil Edilmediği İddiasının Eylemli İçtüzük İhdası Niteliğinde Olup Olmadığının Değerlendirilmesi

34. Anayasa'nın 95. maddesinin ikinci fıkrasında içtüzük hükümlerinin, siyasi parti gruplarının, Meclisin bütün faaliyetlerine üye sayısı oranında katılmalarını sağlayacak yolda düzenleneceği hüküm altına alınmıştır. İçtüzük'ün 18. maddesinde de en az yirmi milletvekili bulunan siyasi partilerin Türkiye Büyük Millet Meclisinde grup kurma hakkında sahip olduğu, siyasi parti grubunun ilk kuruluşunda grup iç yönetmeliği ile her yasama dönemi başında, o gruba mensup milletvekillerinin adını, soyadını ve seçim çevrelerini gösterir listenin gruplarca Meclis Başkanlığına verileceği, sonradan meydana gelecek değişiklikler hakkında da en kısa zamanda aynı işlemin yapılacağı hüküm altına alınmıştır.

35. İçtüzük'ün 11. maddesinin birinci fıkrasında Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanının, siyasi parti gruplarının parti grupları toplam sayısı içindeki yüzde oranlarını ve bu oranlara göre her siyasi parti grubuna düşen Başkanlık Divanındaki görev yeri sayısını tespit edeceği ve Danışma Kuruluna bildireceği; 21. maddesinin birinci fıkrasında da

Başkanın, 11. maddenin birinci fıkrasında belirtilen oranlara göre komisyonlarda da siyasi parti gruplarına düşen üye sayısını tespit edeceği düzenlenmiştir.

36. İktüzük'ün "*Komisyon üyeliklerinde boşalma*" başlıklı 22. maddesinin ikinci fıkrasında ise noksan üyeliğin en kısa zamanda tamamlanacağı hüküm altına alınmıştır. Anayasa Mahkemesi de "...Siyasi Parti gruplarının, güçleri ne olursa olsun, Meclislerin tüm çalışmalarına mutlaka katılmalarını ve katılmanın her grubun gücü oranında olmasını öngörmektedir. Demek ki Anayasa'nın 92. maddesinin beşinci fıkrası uyarınca her iki meclisin ilgili komisyonlarından seçilecek eşit sayıdaki üyelerden kurulu karma komisyonun gerek Millet Meclisi gerekse Cumhuriyet Senatosu kanadına Millet Meclisinde ve Cumhuriyet Senatosunda grubu bulunan her partinin katılabilmesi ve katılmanın grupların güçleri oranında olması şarttır. Böyle olmazsa komisyonun kuruluşu Anayasa'nın 85. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan ilkeye aykırı düşer." yönündeki değerlendirmesiyle siyasi parti gruplarının kuvvetleri oranında değişiklik olur olmaz değişikliğin komisyonlardaki orana yansıtılması gerektiğini açıkça ifade etmiştir (AYM, E.1967/40, K.1970/26, 14/5/1970; E.1967/22, K.1967/22, 2/8/1967; benzer yönde bkz. E.1997/72, K.1997/74, 31/12/1997; E.1998/38, K.1998/50, 31/7/1998).

37. Bu itibarla Karma Komisyon aşamasında siyasi parti gruplarının güçleri oranında temsiliyi öngören Anayasa ve İktüzük hükümleri karşısında Anayasa ve Adalet Komisyonlarında siyasi parti üyeliklerine ilişkin değişikliklerin yansıtılmaması nedeniyle dava konusu TBMM kararının, siyasi partilerin güçleri oranında temsil edilmedikleri bir Karma Komisyonunda yapılan oylama sürecinin sonunda alındığı, bu durumun Anayasa'nın 95. maddesinin birinci fıkrasında öngörülen ve komisyonların çalışma usulünü düzenleyen hükümlerden ayrılmak suretiyle farklı bir çalışma usulüyle karar alınmasına neden olduğu, bu itibarla da söz konusu uygulamanın TBMM kararı bakımından İktüzük değişikliği niteliği taşıdığı sonucuna varılmalıdır.

38. Avukat Olmayan Kişinin Üye Olarak Seçildiği İddiası Eylemli İktüzük İhdası Niteliğinde Olup Olmadığının Değerlendirilmesi

39. Anayasa'nın 159. maddesinin üçüncü fıkrasında HSK'nın üç üyesinin nitelikleri kanunda belirtilen yükseköğretim kurumlarının hukuk dallarında görev yapan öğretim üyeleri ile avukatlar arasından TBMM tarafından seçileceği, öğretim üyeleri ile avukatlar arasından seçilen üyelerden, en az birinin öğretim üyesi ve en az birinin de avukat olmasının zorunlu olduğu hükmüne yer verilmiştir.

40. 19/3/1969 tarihli ve 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun 11. maddesinde avukatlıkla birleşmeyen işler sayılmıştır. Buna göre aylık, ücret, gündelik veya kesenek gibi ödemeler karşılığında görülen hiçbir hizmet ve görev, sigorta prodüktörlüğü, tacirlik ve esnaflik veya mesleğin onuru ile bağdaşması mümkün olmayan her türlü iş avukatlıkla birleşmemektedir.

41. Kanun'un 12. maddesinde ise 11. maddede getirilen yasağın dışında tutulan işlere, başka bir deyişle avukatlıkla bağdaşan işlere sayma yoluyla yer verilmiştir.

42. Karma Komisyon, aday adaylarının Anayasa'nın 159. ve 6087 sayılı Kanun'un 18. maddesi kapsamında belirtilen şartları taşıyıp taşımadığının tespiti için oluşturduğu beş

üyeden oluşan alt komisyonun aday adaylarının şartları taşıdığını tespit eden raporunu esas alarak adayların belirlenmesine yönelik oylamaları gerçekleştirmiştir. Yapılan bu oylamalar neticesinde Alişan Tiryaki avukatlar arasından seçilecek üye bakımından aday olarak belirlenmiştir. Genel Kurulda yapılan seçimler sonucunda da Alişan Tiryaki HSK üyesi olarak seçilmiştir.

43. Söz konusu üyenin, adaylık süreci, Karma Komisyon oylamaları ve Genel Kurulda yapılan seçimler sırasında Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK) ikinci başkanı olarak görev yaptığı anlaşılmaktadır. Bu tür bir görevin 1136 sayılı Kanun'un 11. maddesi kapsamında avukatlıkla birleşmeyen işlerden olduğu ve anılan Kanun'un 12. maddesinde öngörülen istisnalardan da olmadığı anlaşılmaktadır.

44. Bu itibarla söz konusu üyenin, daha önce avukatlık mesleğini yapma niteliğini kazanmış olsa dahi adaylık ve seçimi sürecinde avukatlıkla bağdaşmayan bir görevi yürüttüğü anlaşılmaktadır.

45. Anayasa'nın ve 6087 sayılı Kanun'un ilgili hükümleri *seçimi yapılacak üyenin avukatlık mesleğinden olması* şartını aramaktadır. 1136 sayılı Kanun'un anılan hükümleri kapsamında ise bu tür bir kamu görevi *avukatlık mesleği ile bağdaşmayan işler*dir. Dolayısıyla Alişan Tiryaki'nin adaylığının Karma Komisyonca uygun bulunması ve sonrasında aday olarak belirlenerek Genel Kurul'a sunulması ve Genel Kurul tarafından da üye olarak seçilmesinin Anayasa'da düzenlenen HSK üyeliği koşullarını taşımayan bir kişinin aday olarak Genel Kurula sunulması ve nihayetinde üye olarak seçilmesi sonucunu ortaya çıkardığı anlaşılmaktadır. Dava konusu TBMM Kararının bu yönü itibarıyla da içtüzük değişikliği niteliği taşıdığı sonucuna varılmıştır.

46. Son olarak Anayasa Mahkemesinin içtüzük değişikliği/ihdası iddiasına ilişkin içtihadı bakımından iki hususa daha vurgu yapılması gerekir. Bunlardan ilki; bir Meclis kararının eylemli içtüzük değişikliği kapsamında değerlendirilebilmesi için süreklilik arz edecek nitelikte bir işlem olmasına gerek bulunmadığıdır. Anayasa Mahkemesine göre eylemli içtüzük değişikliğinin, bir defa yapılmakla etkisini doğuran, tekrarlanmasına gerek olmayan bir işlemle gerçekleşebilmesi de mümkündür (AYM, E.1991/27, K.1991/50, 12/12/1991; E.1999/37, K.1999/49, 28/12/1999). Mahkeme yeni tarihli kararında da “*söz konusu uygulamanın dayanağı olan dava konusu kararın bir kere uygulanmakla tükenen içtüzük niteliğinde bir düzenleme olarak anlaşılması gerekir*” yönündeki değerlendirmesiyle de süreklilik şartını aramadığını belirtmiş ve yasama organının bu konudaki iradesini her bir kararında ayrı ayrı yenilediğinin kabulü gerektiğini belirterek her alınan TBMM kararının Anayasa Mahkemesine yeni bir başvuru hakkı tanıdığını kabul etmiştir (AYM, E.2023/113, K.2023/127, 26/7/2023, § 21).

47. Diğer husus ise Anayasa Mahkemesinin içtüzük değişikliği veya ihdası iddiaları bakımından denetim yetkisinin Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararnamelerine (OHAL KHK'ları) ilişkin denetim yetkisinden neden farklılaştığıyla ilgilidir. Anayasa Mahkemesi Anayasa'nın 148. maddesinin birinci fıkrasının 21/7/2017 tarihli ve 6771 Kanun'la değiştirilmeden önceki hâlinde olağanüstü hâllerde, sıkıyönetim ve savaş hâllerinde çıkarılan KHK'ların şekil ve esas bakımından Anayasa'ya aykırılığı iddiasıyla Anayasa Mahkemesinde dava açılmayacağını özel olarak belirtildiğini, dolayısıyla OHAL KHK'larının şekil ve esas bakımından Anayasa'ya aykırılığı iddiasıyla Anayasa

Mahkemesine dava açılmayacağı konusunda açık bir hüküm bulunmaktayken parlamento kararları için böyle bir hükmün söz konusu olmadığını belirtmiş, bu bakımdan parlamento kararları ile OHAL KHK'larının denetimi hususunun aynı şekilde değerlendirilmemesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır (AYM, E.2023/113, K.2023/127, 26/7/2023, §§ 15-17). Bu itibarla Anayasa Mahkemesi anılan kararında, OHAL KHK'ları bakımından denetim yetkisinin bulunmadığına ilişkin verdiği 12/10/2016 tarihli ve E.2016/166, K.2016/159 sayılı kararından ayrılmayı gerektiren nedenleri açıklamıştır.

48. Bu kapsamda Anayasa Mahkemesinin anılan içtihadı ve davaya konu TBMM kararının oluşumu üzerinde etki yaratan Karma Komisyonun oluşumu ve seçim süreçleri kapsamındaki uygulamaları ile bu süreç sonucunda alınan TBMM kararının Anayasa ile belirlenmiş olan çalışma usul ve esaslarında farklılık meydana getirdiği ve bu farklılığın İhtüzük değişikliği niteliğinde etki ve sonuç doğurduğu değerlendirilmiştir.

49. İptali İstenen 21/5/2025 tarihli 1450 Sayılı HSK üyeliği seçimlerine dair TBMM ihtüzük değişikliği ihdası niteliğindeki parlamento kararının Anayasa'ya Aykırılık Sorunun esas bakımından değerlendirilmesi

50. HSK'ya seçilecek üyelerin adaylarının belirlendiği Karma Komisyonun, siyasi parti gruplarının güçleri oranında temsiline imkân tanıyacak şekilde oluşturulmadığı iddiasının incelenmesi gerekmektedir.

51. Anayasa'nın 159. maddesinin üçüncü fıkrasında öngörüldüğü üzere HSK üyelikleri için adayların belirlenmesinde görevli olan Karma Komisyon, Anayasa ve Adalet Komisyonlarının birlikte toplanması suretiyle oluşmaktadır.

52. Anayasa'nın 95. maddesinin ikinci fıkrasında siyasi partilerin komisyonlarda güçleri oranında temsil edilmesi anayasal bir ilke olarak düzenlenmiştir. Söz konusu ilke kapsamında siyasi parti gruplarının Meclis çalışmalarının tüm aşamalarına katılımı ile güçleri oranında temsil edilmelerinin sağlanması gerekmektedir.

53. Anayasa'nın 95. maddesi doğrultusunda, İhtüzük'ün ilgili hükümleri kapsamında da Komisyonlardaki noksan üyeliğin en kısa zamanda tamamlanmasının öngörüldüğü açıktır.

54. Anayasa Mahkemesi kararlarında, siyasi parti gruplarının kuvvetleri oranında değişiklik olur olmaz söz konusu değişikliğin komisyonlardaki orana yansıtılması gerektiği açıkça ifade edilmektedir. Söz konusu kararlarda ayrıca siyasi parti gruplarının güçleri oranında Meclisin çalışmalarına katılamamalarına neden olan sebebin, ne olursa olsun ortadan kaldırılması gerektiği ve bu konuda çözüm bulunabileceği, bulunmamasının siyasi parti gruplarının Anayasa ile tanınmış haklardan yoksun edilmelerini hiçbir zaman haklı kılamayacağı belirtilmiştir (AYM, 1967/22, K.1967/22, 2/8/1967; E.1967/6, K.1968/9, 27/2/1968; E. 1968/15, K. 1968/13, 6/5/1968; E. 1968/39, K. 1969/15, 3/4/1969; E. 1969/24, K. 1969/50, 30/9/1969; benzer yönde bkz. E. 1977/88, K. 1977/120; E.1997/72, K.1997/74, 31/12/1997).

55. Bu hususta bilgi sorulması üzerine TBMM Başkanlığının cevabi yazısında siyasi parti gruplarının TBMM Komisyonlarına verecekleri üyeliklerin sayısını gösterir oran cetvelleri gönderilmiş ve seçimin yapıldığı sırada Anayasa Komisyonu ile Adalet

Komisyonunda Cumhuriyet Halk Partisinin birer milletvekili eksik, İYİ Partinin de birer milletvekili fazla temsil edildiği anlaşılmıştır. Her ne kadar TBMM Başkanlığı ilgili yazıda, Komisyonlarda fazla üye ile temsil edilen Partiye bu durumu bildirir iki yazıyla ilgili Komisyonlardaki üyelerinden birinin çekilmesi gerektiği bildirilmesine karşın gereğinin anılan Parti tarafından yerine getirilmediği belirtilmişse de Karma Komisyonunda seçimin yapıldığı tarihte siyasi parti gruplarının güçleri oranında temsiline sağlanmadığı anlaşılmıştır.

56. Açıklanan nedenle dava konusu TBMM kararının, Karma Komisyonun oluşumunda siyasi partilerin güçleri oranında temsiline imkân tanıyacak şekilde oluşturulmamış olması nedeniyle Anayasa'nın 95. maddesine aykırı olduğu sonucuna varılmıştır.

57. Yargıtay kontenjanından seçilecek birinci üye için adayların belirlenmesinde iki turun sonunda ad çekme usulü uygulanması gerekirken yeniden oylamanın başlatılması hususunun incelenmesi gerekmektedir.

58. Anayasa'nın 159. maddesinin üçüncü fıkrasında Karma Komisyonun her bir üyelik için üç aday, üye tamsayısının üçte iki çoğunluğuyla belirleyeceği, birinci oylamada aday belirleme işleminin sonuçlandırılmaması halinde ikinci oylamada üye tamsayısının beşte üç çoğunluğunun aranacağı, bu oylamada da aday belirlenmediği takdirde, her bir üyelik için en çok oyu alan iki aday arasında ad çekme usulü uygulanarak aday belirleme işleminin tamamlanacağı hüküm altına alınmıştır.

59. Anayasa Mahkemesi, kaynağını Anayasa'da bulan ve maddi anlamda içtüzük kuralı niteliği taşıyan Anayasa hükümlerinin öngördüğü şekle uyulmaksızın alınan Meclis kararlarının eylemli içtüzük değişikliği niteliği taşıdığını kabul ederek yaptığı esas denetiminde, Anayasa'da belirlenen karar alma usullerine uyulmadığı tespitini yaparak kararın iptali sonucuna ulaşmaktadır (AYM, E.1996/19, K.1996/13, 14/5/1996; E.1996/20, K.1996/14, 14/5/1996; E.1996/21, K.1996/15, 14/5/1996).

60. Karma Komisyon, aday belirleme seçimlerinde Yargıtay kontenjanından seçilecek üç üye için her üyeliğin adaylarını liste usulü oylama yapmak suretiyle belirlemiştir. Bu usulle yapılan ilk tur oylamada Yargıtay birinci üyeliği için ilk turda aranan üçte iki çoğunluk sağlanamamış, yapılan ikinci turda ise beşte üç çoğunluğu sağlayan iki aday Yargıtay birinci üyeliği için aday olarak seçilmiştir.

61. Yargıtay birinci üyeliği için üçüncü adayın belirlenmesinde ise yeniden oylama yapılmış ve ilk turda üçte iki, ikinci turda beşte üç çoğunluğu sağlayan aday aday olmadığından bu sefer ikinci turda en çok oyu alan iki aday arasında ad çekme usulü uygulanarak üçüncü aday belirlenmiştir.

62. Anayasa'nın 159. maddesinde HSK üyelikleri için Karma Komisyonunda yapılacak aday belirleme seçimlerinde en fazla iki tur oylamanın yapılacağı, bu turlarda adayın belirlenememesi halinde son turda en çok oyu alan iki aday arasından ad çekme usulünün uygulanacağı açık bir şekilde düzenlenmiştir. Yargıtay üyelikleri için yapılan aday belirleme seçiminde Karma Komisyonun Anayasa ile belirlenen bu seçim usulünden farklı bir usulü uygulayarak aday belirleme işlemini tamamladığı anlaşılmaktadır.

63. Öte yandan Yargıtay birinci üyeliğinin adayları belirlenirken Komisyonun ilk iki aday bakımından liste usulünü, üçüncü aday bakımından da her adayın ayrı ayrı oylanması usulünü benimsediği anlaşılmaktadır. Zira yapılan ikinci tur oylamada iki adayın beşte üç çoğunluğu sağlaması üzerine geriye kalan en yüksek oyu alan iki aday arasında ad çekme usulünün uygulanması gerekirken üçüncü adayın belirlenmesi için oylama süreci yeniden uygulanmıştır. Anayasa'nın anılan maddesinin lafzının ise gerek liste usulü gerekse üye adaylarının tek tek oylanması usulü benimsenmiş olsun ilk iki turun sonunda ad çekme usulünün uygulanmasını öngördüğü açıktır.

64. Bu itibarla üçüncü aday belirlenirken ilk iki turun sonunda yeterli çoğunluk sağlamadığı için esas itibarıyla ad çekmeye kalan iki isimden birinin, tekrar turları sonucunda yapılan ad çekme işleminde yer alamadığı anlaşılmaktadır. Buna göre ilk iki turun sonunda ad çekme usulüne kalarak yüzde elli oranında ihtimalle Yargıtay kontenjanından HSK üyeliği için aday olarak Genel Kurula bildirilme ihtimali olan adaylardan biri, seçim sürecinin yeniden başlatılması nedeniyle söz konusu ihtimal ortadan kaldırılmak suretiyle HSK üyeliğine seçilme imkânından yoksun bırakılmıştır.

65. Açıklanan nedenler dava konusu TBMM kararının, Yargıtay kontenjanından seçilecek birinci üyelik için üçüncü adayın belirlenmesinde Karma Komisyonca ad çekme yerine yeniden oylama usulünün uygulanması nedeniyle Anayasa'nın 159. maddesine aykırılık teşkil etmektedir.

66. Avukat kontenjanından HSK üyeliğine seçilen üyenin seçilme şartlarının Anayasa'da belirtilen kriterler yönünden incelenmesi gerekmektedir.

67. Anayasa'nın 159. maddesinin üçüncü fıkrasının lafzında yer alan “...avukatlar arasından...” ve “...avukat olmak...” ibarelerinin, avukat kontenjanından HSK üyeliğine seçileceklerin hukuken gerekli şartları taşıyarak avukatlık mesleğini icra etme hak ve yetkisine sahip olan kişileri ifade ettiği açıktır.

68. Avukatlar arasından Kurula seçilen üyenin, Karma Komisyon oylamaları ve Genel Kurulda yapılan seçimler sırasında TİHEK ikinci başkanı olarak görev yaptığı ve bu görevin avukatlıkla birleşmeyen görevlerden olduğu anlaşılmaktadır (bkz. §§ 34-37).

69. Bu kapsamda dava konusu TBMM kararının, söz konusu üyenin aday adaylığının Karma Komisyonca uygun bulunarak aday olarak belirlenmek ve Genel Kurulda oylanmak suretiyle üye olarak seçilmesi nedeniyle Anayasa'nın 159. maddesine aykırı olduğu sonucuna varılmalıdır.

70. Karma Komisyonca ve Genel Kurulda yapılan oylamalarda liste usulünün uygulanmış olmasının incelenmesi gerekir.

71. HSK üyelikleri için adayların belirlenmesi için Karma Komisyonca yapılan seçimlerde her bir üyelik için aday adaylarının oylanması, liste şeklinde hazırlanmış oy pusulaları kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

72. Genel Kurulda yapılan seçimlerde de Karma Komisyon tarafından her bir üyelik için belirlenen adaylar arasından o üyelik başlığı altında liste şeklinde sıralanmış oy pusulaları kullanılmak suretiyle oylama yapılmıştır.

73. Anayasa'nın 159. maddesinin lafzından adayların belirlenmesinde her bir aday için oylamaların ayrı ayrı yapılmasının veya adayların liste şeklinde oylanmasının mümkün olduğu anlaşılmaktadır. Anılan maddede üyelerin seçiminde ise her bir üyenin ayrı ayrı oylanması gerektiği belirtilmiştir.

74. Komisyonda yapılan oylamalarda ayrı ayrı oylamanın liste usulüyle yapılması yöntemi tercih edilmiştir. Anayasa'nın anılan maddesinde adayların belirlenmesi bakımından liste usulü veya tek tek oylama usulünün benimsenmesine yönelik yasaklayıcı bir hükmün bulunmadığı anlaşılmaktadır. Öte yandan Komisyon aşamasında benimsenen liste usulünde oy kullanan milletvekilleriince aday olarak seçilmesi istenen her bir aday adayının isminin yanına işaret konulmak suretiyle ayrı ayrı oylama yapılmıştır. Bu bakımdan Komisyon aşamasındaki seçimlerde adayların tek tek oylanmadığı da söylenemez.

75. Benzer bir usulün Genel Kurulda yapılan üyelik seçimlerinde de uygulandığı, oy kullanan milletvekillerinin üye olarak seçilmesini istedikleri adaylar için liste üzerinde ayrı ayrı işaretleme yaptıkları anlaşılmaktadır.

76. Bu durumda benimsenen seçim usulünün her bir adayın ve üyenin ayrı ayrı oylanması yönündeki Anayasal hükümde belirtilen usulden farklılaştığı söylenemez.

77. Bu itibarla Karma Komisyon ve Genel Kurulda yapılan oylamalarda liste usulünün uygulanmasının Anayasa ile belirlenmiş çalışma usulüne aykırı bir yönünün bulunmadığı anlaşılmaktadır.

78. Açıklanan nedenlerle TBMM kararı, Anayasa'nın 95. ve 159. maddelerine aykırıdır. İptali gerektiği düşüncesiyle sayın çoğunluğun görüşüne katılmadım.

Üye
Selahaddin MENTEŞ

KARŞI OY GEREKÇESİ

1. Mahkeme çoğunluğu, 21 Mayıs 2025 tarihli ve 1450 sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi Kararına karşı açılan davada “görevsizlik” sonucuna ulaşmış; böylece incelemeye geçilmeden davanın reddine hükmetmiştir. Aşağıda ayrıntılı olarak açıklanan nedenlerle, söz konusu kararın Anayasa Mahkemesinin denetim alanı dışında kaldığı görüşüne iştirak edilmemiştir.

2. Anayasa’nın 148. maddesi ilk fıkrasında, Mahkemeye kanunların, Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin (CBK) ve TBMM İçtüzüğü’nün Anayasa’ya uygunluğunu inceleme yetkisi tanınmıştır. Her ne kadar TBMM Genel Kurulu kararları 148. maddede açıkça sayılmıyor ise de Mahkememizin kökleşmiş içtihadında, bir işlemin denetime tâbi olup olmadığı hususunda “adı ve şekli” değil, “hukukî niteliği, etkisi ve doğurduğu sonuçlar” belirleyici kabul edilmiştir.

3. Anayasa’nın 95. maddesi uyarınca Türkiye Büyük Millet Meclisi, çalışmalarını kendi yaptığı İçtüzük hükümlerine göre yürütür. Geçici 6. maddeyle de yeni İçtüzük yapıncaya kadar 12 Eylül 1980 öncesi yürürlükte olan İçtüzük’ün Anayasa’ya aykırı olmayan kurallarının uygulanacağı hüküm altına alınmıştır. Anayasa’nın 96. maddesi toplantı ve karar yeter sayısını genel olarak düzenler. Bakanlar Kurulu’nun güven oylamasında özel bir hüküm bulunmadığından bu genel kurala uyulması gerekir. Ancak 5.3.1973 tarihli eski İçtüzüğün 105. maddesinin son fıkrası bu konuda farklı bir yeter sayıya dayanmakta olup, geçici 6. maddeye göre uygulanamaz durumdadır. Bu çerçevede, 12.3.1996 tarihli, 398 sayılı TBMM kararı, toplantı ve karar yeter sayısına ilişkin Anayasa ve geçici İçtüzük hükümlerine aykırı biçimde alınmış; bu haliyle “eylemli bir İçtüzük düzenlemesi” niteliği kazanmıştır. Anayasa Mahkemesi, bu tür fiili uygulamaların İçtüzük kuralı gibi etkili olması durumunda denetim alanına girdiğini kabul etmiş ve kararın esasını incelemeye almıştır. Dolayısıyla, usul yönünden Anayasa ve İçtüzük hükümlerine açıkça aykırı olan TBMM kararları, şekilsel olarak “İçtüzük değişikliği” adı taşıyor olsa bile, etkileri ve sonuçları bakımından İçtüzük kuralı niteliğinde sayılır ve Anayasa Mahkemesi denetimine tabidir. (AYM, E.1996/19, K.1996/13, 14/05/1996)

4. Anayasa Mahkemesi, yasama organının adı ve yöntemi Anayasa’da açıkça gösterilmemiş işlemleri de—eğer değer ve etkileri itibarıyla İçtüzük kuralı ya da kanun gücünde sonuç doğuruyorsa Mahkeme içtihadına göre denetime tabidir. Mahkeme, 27.2.1968 günlü E.1967/6, K.1968/9 kararında “İçtüzük değiştirilmesi” adı taşımayan fakat İçtüzük hükmü niteliğinde etkiler doğuran Millet Meclisi kararlarını denetlemiştir. Aynı yaklaşım, 28.3.1996 tarihli ve 409 sayılı TBMM kararında da sürdürülmüş; toplantı ve karar yeter sayısına ilişkin Anayasa-96 ve eski İçtüzük 122. madde hükümlerine aykırı biçimde alınan karar “eylemli İçtüzük değişikliği” sayılarak denetime tabi tutulmuş ve esas incelemesine geçilmiştir. Dolayısıyla, TBMM’nin yöntem ve ad değiştirerek oluşturduğu, fakat fiilen İçtüzük hükmüyle aynı etkiyi doğuran her tasarruf, Mahkemenin görev alanına girer; denetimden bağımsız değildir. (AYM, E.1996/21, K.1996/15, 14/05/1996)

5. Anayasa Mahkemesinin birçok kararında belirttiği üzere iptali talep edilen bir normun anayasal denetime tabi tutulabilecek nitelikte olup olmadığı belirlenirken sadece o normun nasıl nitelendirildiğine ve adlandırıldığına veya bu işlemin nasıl bir yöntem izlenerek yapıldığına bakılması yeterli olmayıp yapılsı yöntemi ve adı ne olursa olsun hukuksal niteliği, etkisi ve doğurduğu sonuçlar da gözetilmelidir. Yapılacak değerlendirme sonucunda iptali

istenen normun, Anayasa'nın 148. maddesi uyarınca Anayasa Mahkemesinin denetim alanına giren kanun, CBK veya TBMM İhtüzüğü ile aynı değer ve etkide bir işlem olduğu kanısına varılırsa bu işlem Anayasa Mahkemesince denetlenebilir. Aksi hâlde, hukuksal nitelikleri, etkileri ve meydana getirdikleri sonuçlar bakımından, Anayasa'ya uygunluk denetimine tabi tutulan kanun, CBK ve TBMM İhtüzüğü ile eşdeğerde bulunan ve bu nedenle de belirtilen işlemlere özgü yöntem ve isimlerle tesis edilip hukuki varlık kazanması gereken bazı normlar, farklı yöntem ve isimlerle hukuk sistemine dahil edilerek Anayasa'ya uygunluk denetiminin kapsamı dışına çıkarılabilir (AYM, E.2007/51, K.2007/56, 15/5/2007; AYM, E.2007/62, K.2007/66, 5/7/2007).

6. Bu durumda adı yeni bir içtüzük düzenlemesi veya değişikliği olmadığı ve içtüzük yapılması ve değiştirilmesindeki yöntem uygulanmadığı hâlde değer ve etkisi bakımından birer içtüzük kuralı niteliğinde olan TBMM kararları anayasal denetime bağlı tutulabilir. Değer ve etkileri bakımından aralarında fark bulunmayan yasama tasarruflarının aynı yargısal denetime bağlı tutulmaları hukuk devleti olmanın da gereğidir (AYM, E.2007/45, K.2007/54, 1/5/2007).

7. Anayasa Mahkemesi bir normun niteliğini belirleme konusunda takdir yetkisine sahiptir. Bu bağlamda anayasal kavramların özerk yorum yetkisi olarak değerlendirilebilecek bu yaklaşımın Anayasa Mahkemesinin Olağanüstü Hâl Kanun Hükmünde Kararnamelerine (OHAL KHK'ları) ilişkin içtihadı ile uyumunun değerlendirilmesi gerekir. Anayasa Mahkemesi, konuya ilişkin olarak geliştirdiği önceki içtihadında maddi ölçütü esas alarak, bir olağanüstü hâl KHK'sının gerçekten Anayasa'nın 121. maddesinde öngörülen KHK olup olmadığını belirlemek için yer, zaman ve konu bakımından inceleme yapmıştır. Mahkeme, 10/1/1991 tarihli ve E.1990/25, K.1991/1 sayılı kararında belirttiği ve 3/7/1991 tarihli ve E.1991/6, K.1991/20, 26/5/1992 tarihli ve E.1992/30, K.1992/36 ile 22/5/2003 tarihli ve E.2003/28, K.2003/42 sayılı kararlarında sürdürdüğü içtihadında OHAL KHK'sı adı altında yapılan düzenlemelerin Anayasa'nın öngördüğü ve Anayasa'ya uygunluk denetimine bağlı tutmadığı OHAL KHK'sı niteliğinde olup olmadıklarını incelemek ve bu nitelikte görmediği düzenlemeler yönünden de Anayasa'ya uygunluk denetimi yapmak zorunda olduğunu ifade ederek OHAL KHK'sından söz edebilmek için yer, zaman ve konu ölçütlerini ortaya koymuştur. (AYM, E.2023/113, K.2023/127, 26/07/2023, §12)

8. Bu yaklaşım, hukuk devleti ilkesinin zorunlu uzantısıdır; aksi takdirde yasama organı, işlemlerine farklı etiketler yapıştırmak suretiyle anayasal denetimden kaçınabilir ki bu durum “normlar hiyerarşisi”ni işlevsiz bırakır.

9. Bu bağlamda, “eylemli içtüzük değişikliği” kavramı, yalnızca geçmişteki içtihatlarla dayalı bir teknik terim değil, anayasal sadakat ilkesinin yargısal ifadesidir. Anayasa Mahkemesi yalnızca biçimsel normları değil, anayasal düzenin sürekliliğini ve iç bütünlüğünü korumakla da görevlidir. Anayasa'ya aykırılığı sadece “kanun” adıyla gelen bir düzenlemeden ibaret görmek, modern anayasal yargının temel işleviyle bağdaşmaz.

10. Öte yandan, anayasal denetim görevini daraltan yaklaşımlar, yalnızca yargının değil, anayasal sistemin bütünlüğünün zamanla aşınmasına ve içten çözülmesine yol açabilecek riskler barındırmaktadır.

11. Anayasal haklara yönelik ihlaller her zaman açık, doğrudan ve tekil müdahaleler şeklinde tezahür etmez. Bazı durumlarda, görünüşte sınırlı ve ölçülü gibi

değerlendirilebilecek işlemler, zamana yayılarak ve birbirini tamamlayarak bütüncül bir etki yaratmakta; bu parçalı müdahaleler bir araya geldiklerinde anayasal güvenceleri işlevsiz kılan yapısal bir hak ihlali ortaya çıkmaktadır. Bu gibi durumlar, literatürde henüz yerleşik hâle gelmemiş olmakla birlikte, bu karşı oyda “mozaikleşmiş anayasa ihlali” olarak kavramsallaştırılabilecek özgün ve dikkat çekici bir sorun alanını gündeme getirmektedir.

12. “Mozaikleşmiş anayasa ihlali” ifadesiyle kastedilen; anayasa normlarının açıkça ihlal edilmediği, fakat zaman içinde farklı işlemler, kararlar ve uygulamalar yoluyla oluşturulan parçalı müdahalelerin bir bütün olarak değerlendirildiğinde, anayasal güvenceleri fiilen ortadan kaldırdığı sistematik bir ihlal biçimidir. Tıpkı küçük taş parçalarının birleşerek yekpare bir görüntü oluşturmaya gibi, bu tür müdahaleler de birbirini tamamlayarak anayasal düzenin özüne zarar veren bütünlüklü ve kalıcı bir bozulmaya yol açmaktadır.

13. Bu nedenle, her biri kendi içinde yetki sınırları içerisinde kalıyor gibi görünse de birlikte değerlendirildiğinde anayasal hakların fiilen kullanılmasını engelleyen adımlar zinciri, anayasal denetimin kapsamı dışında bırakılmamalıdır. Anayasal denetimi yalnızca münferit işlemlerle sınırlı tutmak, bu tür bütüncül etkileri göz ardı etmek anlamına gelir ve Anayasa’nın sistematigi ile onun koruyucu ruhuna aykırılık teşkil eder.

14. Dava konusu TBMM Kararının hukuken İktüzük kuralı niteliği doğuran üç yönü bulunmaktadır. Birincisi, Anayasa’nın 95/2 maddesi ve İktüzük’ün 21-22. maddeleri uyarınca komisyonların siyasi parti gruplarının güçleri oranında oluşturulması zorunlu olduğu hâlde, Anayasa-Adalet Karma Komisyonu’nda İYİ Parti lehine, Cumhuriyet Halk Partisi aleyhine temsil kaydırması yapılmıştır. TBMM Başkanlığı, fazladan temsil edilen parti grubuna iki kez yazı göndererek üyeliklerin düzeltilmesini talep etmiş; ancak düzeltme yapılmadan seçim sürecine geçilmiştir. Bu durum Anayasa ile öngörülen eşit temsil ilkesini fiilen askıya almış, yeni ve bağlayıcı bir uygulama ortaya koymuştur. Komisyon dengisini bozan bu tasarruf, tek başına “eylemli İktüzük değişikliği” örneğidir; Mahkemenin E.1967/40, K.1970/26, 14/05/1970 ve müteakip kararlarında vurguladığı gibi, parlamento komisyonlarının oluşumu usulündeki her sapma anayasal denetime elverişli niteliktedir.

15. İkinci husus, HSK üyeliği için Yargıtay kontenjanında üçüncü aday belirlenirken izlenen usuldür. Anayasa’nın 159. maddesi, aday belirlemede iki tur oylama öngörmekte; aday belirlenemezse üçüncü aşamada en çok oy alan iki aday arasında ad çekme kuralını zorunlu tutmaktadır. Oysa Karma Komisyon, ilk iki turun ardından ad çekmeye geçmek yerine aynı kontenjan için oylamaları sil baştan tekrarlamış, ilave turlar neticesinde bambaşka aday listesini Genel Kurula göndermiştir. Bu uygulama, Anayasa’nın 159. maddesinde çizilen seçim şemasını fiilen değiştirmektedir; dolayısıyla İktüzük normu değeri taşıyan yeni bir usul yaratılmıştır. Mahkeme, E.1996/20-K.1996/14 sayılı kararında benzer şekilde, Bakanlar Kuruluna güven oylamasında karar yeter sayısına ilişkin sapmayı “eylemli İktüzük değişikliği” sayıp denetlemiştir.

16. Üçüncü ve son yön, avukat kontenjanından seçilen üyenin niteliğidir. Seçilen üye adaylık ve seçim sırasında Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu II. Başkanlığı görevini yürütmektedir. 1136 sayılı Avukatlık Kanunu’nun 11. maddesi “aylık-ücret karşılığı yürütülen kamu görevlerinin avukatlıkla birleşmeyeceğini” hükme bağlar. Böylece avukat kontenjanı, “aktif avukatlık mesleğini icra etme yetkisine sahip kişiler” ile sınırlıdır. Söz konusu kişinin bu şartı taşımadığı hâlde adaylığa kabul edilmesi ve seçilmesi, Anayasanın

159. maddesinde yer alan “avukatlar arasından” ibaresini genişleten fiili bir düzenlemedir ve doğrudan İçtüzük hükmü etkisi doğurur.

17. Söz konusu üç husus birlikte değerlendirildiğinde, 1450 sayılı Karar, Meclisin kendi çalışma usulünü hukuki değeri yüksek kurallarla (Anayasa veya İçtüzük) bağdaşmayacak ölçüde değiştirmiştir. Bu yüzden Mahkemenin görev alanına girdiği tartışmasızdır. Aksi hâlde Anayasa Mahkemesi, anayasa dışı teamüllerin meşrulaşmasına göz yuman bir seyirciye dönüşür.

18. Ayrıca OHAL KHK’larının 2017 değişikliği öncesi denetim dışı kalmasıyla parlamento kararlarının denetimi arasında bağ kurmak isabetli değildir; zira OHAL KHK’ları bakımından Anayasa’da açık yetki kısıtı vardı, parlamento kararları için böyle bir sınırlama hiçbir dönemde mevcut değildir. Mahkeme de bunu E.2023/113-K.2023/127 kararında vurgulamıştır.

19. Hukuk devletinin asli unsuru, “yönetilen” kadar “yasama organı”nı da hukuka bağlamaktır. Aksi hâlde normatif hiyerarşi zarar görür. Belirtilen eksiklere rağmen bu işlemin “denetim dışı” bırakılması, Anayasa’nın üstünlüğü ilkesine aykırıdır.

20. Görevsizlik kararında iki farklı görüş vardır. Birinci görüş; Anayasa Mahkemesi ancak Anayasa’nın 148. ve 85. maddelerinde açıkça yazan işlemleri denetleyebilir. Bu görüşe göre Hâkimler ve Savcılar Kurulu (HSK) seçiminde uygulanan yöntemin, aynı içerikle TBMM İçtüzüğü’ne açıkça yazılması hâlinde bu İçtüzük kuralını Anayasa Mahkemesi tereddütsüz olarak norm denetimi adı altında inceleyebilecektir. Buna karşılık, Mahkeme eylemli içtüzük değişikliğini denetleyemez.

21. Bu görüşe katılmak mümkün değildir. “İçtüzük değişikliği yapılmadı” gerekçesiyle aynı yöntemi denetim dışı bırakmak, Mahkemenin kendi içtihadı bütünlüğünü zedeleyen ciddi bir tutarsızlık doğurur. Zira Anayasa yargısının esası, biçimsel etiketlerden çok maddî sonuçlara odaklanmaktır; aksi hâlde yasama organına, “etiket mühendisliği” yoluyla anayasal sınırlamaları aşabilirsin mesajı verilmiş olur.

22. Tam da bu çelişkiyi bertaraf etmek için Mahkeme, 1960’lardan bu yana geliştirdiği “eylemli içtüzük değişikliği” doktriniyle, yazılı değişiklik yapılmaksızın teamül yoluyla meydana getirilen fiili düzenlemeleri İçtüzük hükmü gibi kabul etmiş ve denetlemiştir. Örneğin E.1996/19, K.1996/13; E.2007/45, K.2007/54 sayılı kararlarında Mahkeme, toplantı ve karar yeter sayısına ilişkin fiili uygulamaları bizzat “norm” sayarak esas incelemesine konu etmiş; böylece “usul ihlali biçim değiştirse bile Anayasa’dan kaçamaz” ilkesini pekiştirmiştir.

23. Bu nedenle, güncel HSK seçimindeki usul sapmasının “eylemli içtüzük değişikliği” niteliğinde olmadığını savunmak, yerleşik içtihada ve hukuk devleti mantığına aykırıdır. İçtüzüğe yazıldığında denetime tabi olacak bir kuralı, sırf kâğıda dökülmeden uygulanıyor diye dokunulmaz ilan etmek, Mahkemenin geçmişte oluşturduğu anayasal koruma zırhını delmek anlamına gelir. Bu yaklaşım, yasama organına “yazılı değiştirmeden fiilen değiştir, denetimden kurtul” mesajı verir ki, anayasa yargısının varlık sebebiyle bağdaşmaz. Dolayısıyla, görevsizlik yönündeki bu görüş ne içtihadı süreklilikle ne de normlar hiyerarşisinin korunmasına yönelik anayasal sorumlulukla bağdaştırılabilir.

24. Görevsizlik kararındaki ikinci görüş ise HSK seçiminde izlenen usulün “TBMM’nin çalışma usul ve esaslarını doğrudan düzenlemeyen tekil bir parlamento kararı” olduğu ve Mahkemenin görevsizlik kararı vermesi gerektiğini yönündedir. Bu bakış açısının da isabetsiz olduğu kanaatindeyim.

25. HSK üyelerinin belirlenme usulü, Anayasanın 159. maddesindeki şemaya uygun yürütüldüğü sürece “tekil” kalabilir. Oysa somut olayda, üçüncü turda ad çekmeye geçilmeyip turların sil baştan tekrarlanması; komisyon nisabının fiilen değiştirilmesi avukat kontenjanındaki meslek şartının genişletilmesi gibi uygulamalar yazılı İçtüzük’ün öngördüğü usulü ortadan kaldırarak yeni, bağlayıcı ve yinelenebilir bir pratik yaratmıştır. Bu pratik, Anayasa Mahkemesinin yerleşik içtihadında “eylemli içtüzük değişikliği” kabul edilen nitelikte bir usul normu doğurur; dolayısıyla doğrudan TBMM’nin çalışma esaslarına ilişkindir.

26. Bu yaklaşım, işlemin “sadece bir seçim kararı” olduğuna vurgu yaparak onun normatif sonuç doğurmadığını varsaymaktadır. Oysa HSK seçimi; Kurulun bileşimini belirleyerek yargı bağımsızlığı üzerinde kalıcı etki yaratır, TBMM’deki komisyon ve Genel Kurul süreçlerini yeniden tanımlar, gelecek benzer seçimlerde emsal teşkil ederek teamül normu oluşturur. Bu yönleriyle işlem, bireysel bir karar olmaktan çıkıp TBMM’nin işleyişini yapılandıran genel-soyut sonuçlar doğurur.

27. Anayasa Mahkemesi, E.1967/6’dan E.2007/45’e kadar pek çok kararda toplantı-karar yeter sayısına, gizli oylamaya veya aday belirleme usullerine dair benzer fiili uygulamaları denetleyerek, “adı ne olursa olsun usulü değiştiren fiili düzenlemeler İçtüzük kuralı sayılır” ilkesini benimsemiştir. Görevsizlik yönündeki argüman, bu yerleşik içtihadı göz ardı ederek yürütme-yasama karşısında yargısal denetimi daraltır; böylece yasama organına, “yazılı değişikliğe gitmeden fiilen kural yaratma” serbestisi tanır ki bu, hukuk devleti ilkesini zedeler.

28. TBMM’nin HSK seçimindeki yöntemi yalnızca İçtüzük değişikliği değil, yargı organının bileşimini etkileyecek derecede asli bir yetki kullanımıdır.

29. Sonuç olarak, HSK seçiminde benimsenen yöntem, TBMM’nin çalışma usulüyle özdeşleşmiş fiili bir İçtüzük normu oluşturmuş; Anayasa’nın 148. maddesi kapsamına girmiştir. Bu nedenle işlem “tekil parlamento kararı” kisvesiyle denetimden muaf tutulamaz; Mahkemenin esas inceleme yapması zorunludur.

30. Tüm bu sebeplerle, 1450 sayılı TBMM Kararının “eylemli İçtüzük değişikliği” niteliği taşıdığı ve Anayasa’nın 148. maddesi uyarınca Mahkememizin görev alanına girdiği kanaatiyle görevsizlik yönündeki çoğunluk kararına katılmıyor; davanın esasına girilerek Anayasa’ya aykırılık iddialarının değerlendirilmesi gerektiğini düşünüyorum.

Üye
Kenan YAŞAR